

TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞMENİN YEREL DİNAMİKLERİ

Dr. Mehmet Talat ŞİMDİ

MAYIS 2026

TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞMENİN YEREL DİNAMİKLERİ İZMİR –MARDİN

Dr. Mehmet Talat Şimdi

DİJİTAL YAYIN

Bu kitabın yayın hakları Dr. Mehmet Talat Şimdi
'ye aittir.

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar
dışında müellifin yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

•
Bu kitabı sevgili eşim Hayrunnisa şimdi' ye
Oğullarım Ömer Fatih Şimdi ve Bekir Yavuz
şimdi 'ye
• Gelinlerim Arzu Şimdi ve Nazlı şimdi' ye
• Torunlarım Elif Şimdi, Eren Şimdi, Batu
Şimdi ve leyla Şimdi 'ye adıyorum...

ÖNSÖZ

Dünya, 21. yüzyılın çeyreğini geride bırakırken, kentleşme olgusu tarihin en dinamik ve aynı zamanda en krizli dönemlerinden birini yaşamaktadır. Sürdürülebilirlik, artık sadece çevresel bir kaygı değil; ekonomik adalet, sosyal uyum ve kültürel süreklilik açılarından bir "hayatta kalma" mücadelesine dönüşmüştür. Birleşmiş Milletler'in Brundtland Raporu'ndan (1987) Habitat II (1996) İstanbul Bildirgesi'ne, Aalborg Şartı'ndan AB 2020 Stratejisi'ne uzanan küresel ve bölgesel politikalar, bize tek bir hakikati işaret etmektedir: Küresel sorunların çözümü, yerel dinamiklerin ve özgün kimliklerin gücünde yatmaktadır.

Türkiye, bu küresel yolculukta özellikle Avrupa Birliği adaylık süreciyle birlikte kurumsal ve yasal atılımlar (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, KENTGES vb.) gerçekleştirmiş olsa da, hedefler ile uygulamalar arasındaki boşluk hala derinliğini korumaktadır. 1984 yılından bu yana yerel yönetimlerin hem mali denetim (Adli Muhasebe) hem de idari kademelerinde (Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri) edindiğim tecrübeler, bana sürdürülebilirliğin sadece teknik projelerle değil; kentin "ruhu", "hemşehrilik hukuku" ve "mali egemenliği" üzerine inşa edilebileceğini göstermiştir.

Elinizdeki bu eser, bu hakikatten yola çıkarak; Türkiye'deki sürdürülebilir kentleşme sürecini sadece teorik bir çerçevede değil, yerel yönetimlerin operasyonel gerçekleri ve kültürel dokusu üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Kitabın odağında, "Bereketli Hilal"ın kalbi Mardin'in kadim vakıf medeniyeti ve "Mavi Zırh" (su yönetimi) hassasiyeti ile İzmir'in modern sürdürülebilirlik ve restorasyon vizyonu arasındaki sentez yatmaktadır.

"Tartışma ve Sonuç" bölümünde vurguladığım üzere; Türkiye, AB üyeliğinden bağımsız olarak, kendi "muktedir" yerel kalkınma modelini oluşturma yetkinliğine sahiptir. Bu yetkinliğin anahtarı; Kent Konseyleri gibi katılımcı platformların siyasi ranttan arındırılarak halkın vicdanına açılması, "soylulaştırma" projelerine karşı "yerinde iskân" hakkının savunulması ve vakıf hafızasının gün yüzüne çıkarılmasıdır. İzmir'de vakıf mallarının asli sahiplerine iadesi konusunda sergilenen hukuki tavrın Mardin'deki "medreseler ve kadim vakıf eserleri" için de bir emsal teşkil etmesi, bu kitabın en önemli çağrılarından biridir.

Kitabın kapak tasarımındaki "Medeniyetlerin Sentezi" konsepti, tam da bu iddiayı; Mardin'in taşla örülmüş kadim hafızası ile İzmir'in sürdürülebilir geleceğinin aynı vizyonda buluşabileceğini yansıtmaktadır.

Antalya'da gerçekleştirilecek sürdürülebilirlik toplantısında, bu kitapta yer alan "kimlik bazlı" kalkınma modellerinin Türkiye'nin kentsel geleceğine ışık tutmasını ve "Asıl Mardin'in, "Asıl İzmir'in ihyasına hayırlara vesile olmasını temenni ederim.

Mayıs 2026, İzmir

Dr. Mehmet Talat ŞİMDİ

GİRİŞ

Türkiye, son yarım asırda yaşadığı hızlı kentleşme süreciyle birlikte kentsel dokunun dönüşümü, sürdürülebilirlik ve yerel yönetimlerin bu süreçteki rolü gibi hayati meselelerle karşı karşıya kalmıştır. Küresel iklim krizinin derinleştiği, doğal kaynakların azaldığı ve sosyal eşitsizliklerin kentsel alanlarda daha görünür hale geldiği günümüzde, sürdürülebilir kentleşme bir tercih değil, bir zorunluluk haline gelmiştir (Birleşmiş Milletler, 2015). Bu çalışma, Türkiye'nin bu karmaşık yolculuğunu, küresel sürdürülebilirlik normları, Avrupa Birliği uyum süreci ve ulusal stratejiler (KENTGES gibi) ışığında analiz ederek; kentsel sürdürülebilirliğin sadece teknik bir mesele değil, aynı zamanda idari tecrübe, finansal etkinlik ve kültürel mirasın korunmasıyla harmanlanmış "insan odaklı" bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın Amacı: Bu eserin temel amacı, Türkiye'deki sürdürülebilir kentleşme süreçlerini sadece teorik bir çerçevede değil, yerel yönetimlerin operasyonel gerçekleri, idari tecrübeler ve kentsel kimliklerin korunması üzerinden bütüncül bir analizle sunmaktır. Kitap, sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarını yerel yönetimlerin mali denetim ve verimlilik (Adli Muhasebe) kapasiteleriyle harmanlayarak, daha dirençli, hesap verebilir ve katılımcı kentsel modeller geliştirmek için bir yol haritası sunmayı hedefler. Benim 1984 yılından bu yana biriktirdiğim idari ve denetçi tecrübem, bu akademik çalışmayı pratik bir referans kaynağına dönüştürmektedir.

Çalışmanın Yöntemi: Bu çalışma, karma bir araştırma yöntemi benimsemektedir:

1. **Mevzuat ve Literatür Analizi:** Küresel sürdürülebilirlik belgeleri (Habitat, Aalborg, AB 2020 Stratejisi vb.) ve ulusal mevzuat (5393 Sayılı Belediye Kanunu, KENTGES, "Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı" vb.) akademik bir titizlikle incelenmiş ve yorumlanmıştır.
2. **Karşılaştırmalı Tipoloji Analizi (Mardin ve İzmir):** Türkiye'nin iki farklı kentsel dokusunu temsil eden İzmir ve Mardin, kentsel kimliğin korunması, sürdürülebilir altyapı (Mavi Zırh) ve vakıf kültürü üzerinden karşılaştırmalı bir analize tabi tutulmuştur. Bu analiz, www.talatsimdi.com adresinde yayınlanan önceki çalışmalarınıza dayanmaktadır.
3. **Tecrübe Aktarımı ve Analiz:** Yerel yönetimlerin üst düzey idari ve denetim kademelerinde (15 yıllık Büyükşehir tecrübesi) edinilen deneyimler, metne bir "yönetim analizi" boyutu katarak, teorik hedeflerin saha gerçekleriyle test edilmesini sağlamıştır.

Neden İzmir ve Mardin? İki Farklı Tipolojinin Seçimi

Bu çalışmada, sürdürülebilir kentleşmenin yerel dinamiklerini incelemek adına İzmir ve Mardin şehirlerinin seçilmesi, Türkiye'nin kentsel dokusundaki derin çeşitliliği ve farklı sürdürülebilirlik yaklaşımlarını temsil etme potansiyelinden kaynaklanmaktadır:

İzmir: Modern Vizyon ve Dirençli Kent Modeli İzmir, Türkiye'nin sürdürülebilir kentleşme stratejilerini uluslararası normlarla entegre eden öncü metropollerin başında gelmektedir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2020). Şehrin sürdürülebilirlik vizyonu;

1. **Dirençli Kent ve Altyapı:** "Mavi Zırh " İzmir" projesi gibi yenilikçi modellerle iklim krizine karşı altyapı direncini artırması,
2. **Sürdürülebilir Ulaşım:** Raylı sistem ağı ve bisiklet paylaşım sistemleri (BİSİM) ile karbon ayak izini düşürme hedefleri (İBB, 2021),
3. **Mali Şeffaflık ve Denetim:** İzmir, modern, katılımcı ve hesap verebilir bir kentsel yönetimin somut örneğini sunmaktadır.

Mardin: Kadim Kimlik ve Vakıf Medeniyeti Mardin, "Bereketli Hilal'in kalbinde, asırlar boyunca vakıf kültürüyle harmanlanmış, taşın her zerreye ruh kattığı bir hoşgörü ve medeniyet merkezi olarak bu tezin odak noktasındadır (Şimdi, 2025b). Mardin'in sürdürülebilirlik perspektifi;

1. **Kültürel Sürdürülebilirlik ve Kimlik:** Kadim kentsel mirasın korunmasının sadece mimari bir tercih değil, toplumsal bir süreklilik zorunluluğu olması,
2. **Vakıf Hafızası ve İhya:** www.talatsimdi.com yayınlarında detaylandırıldığı üzere, "Asıl Mardin'in ihyasının, medreseler ve tüm vakıf eserlerinin aslına uygun restorasyonu ve asli fonksiyonlarına kavuşturulmasıyla mümkün olması (Şimdi, 2026),
3. **Tarihsel Adalet:** Vakıf mallarının korunması ve iadesi konusunda İzmir'de sergilenen hukuki tavrın Mardin için de bir emsal teşkil etmesi, kentsel sürdürülebilirliğin adalet boyutunu güçlendirmektedir.

Sonuç olarak, İzmir ve Mardin; modern sürdürülebilirlik teknolojileri ile kadim kültürel mirasın korunması, mali egemenlik ile vakıf ahlakı, "Mavi Zırh" (su yönetimi) ile "Bereketli Hilal" hassasiyeti arasındaki sentezi temsil etmektedir. Bu iki farklı tipolojinin karşılaştırılması, Türkiye'nin sürdürülebilir kentsel geleceği için daha "bütünleşik" ve "kimlik bazlı" kalkınma modellerinin geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

İÇİNDEKİLER

Bölüm No	Konu	Sayfa No
Önsöz		
Giriş		
01	Sürdürülebilir Kentleşme Kavramsal ve Tarihsel Çerçeve	10-11
02	Stratejik Planlarda Sürdürülebilirlik, İzmir ve Mardin	12-44
03	Türkiye'nin Avrupa Birliği Serüveni: Stratejik Bir Bakış	45-48
04	1983 Çevre Kanunu: Onarıcıdan Engelleyciye Geçiş	49-50
05	Brundtland Raporu ve "Gelecek Nesiller" Doktrini	51-52
06	Tanımsal Devrim: Sürdürülebilirliğin Anayasası	53-54
07	UÇEP: Stratejik Planlamada Modern Dönem	55-56
08	Sekizinci Plan (2001-2005): Kriz Sonrası "Sosyal Koruma" ve İlk Kentsel Dönüşüm	57
09	Dokuzuncu Plan (2007-2013): "Kürek Çeken Değil, Dümen Tutan" Devlet	58-59
10	Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018): Modern Şehircilik ve Yönetişim	60-69
11	Küresel Perspektif: Sürdürülebilirliğin Kavramsal Evrimi	70-88
12	Artuklu Su hasadı Projesi	89-121
13	İzmir Girişimci Kent	122-129

BÖLÜM 1

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞMENİN TEORİK TEMELLERİ

1.1. Sürdürülebilir Gelişme ve Kentleşme Kavramları

Sürdürülebilirlik, Latince kökenli “Sustinere” kelimesinden türeyen; yaşam kalitesinden ödün vermeden dayanışmayı, ekonomik gelişmeyi ve çevre yönetimini hedefleyen bütüncül bir olgudur. Scott Campbell’ın literatüre kazandırdığı “**Sürdürülebilirlik Üçgeni**”^{3E: Environment, Equality, Economy}), kavramın çevresel, ekonomik ve sosyal eşitlik boyutlarının dengede olması gerektiğini savunur.

Ancak Campbell’a göre bu üç prensip arasındaki çatışma (örneğin ekonomik büyüme ile çevre koruma arasındaki çelişki) sürdürülebilir kentleşmenin önündeki en büyük engeldir. Ruşen Keleş’in tanımıyla kentleşme; sanayileşmeye paralel olarak artan nüfus birikimi, uzmanlaşma ve toplumsal yapıdaki değişim sürecidir. Bu bağlamda:

1. **İzmir**; sanayileşmiş ve hızlı göç alan bir metropol olarak Campbell’ın "ekonomik büyüme ve çevresel koruma" çatışmasını en yoğun yaşayan kentlerimizdendir.
2. **Mardin**; tarihsel dokusuyla "geleneksel yapı ile sosyal eşitlik" dengesini korumaya çalışan, sürdürülebilirliğin kültürel boyutunu temsil eden bir model sunar.

1.2. Sürdürülebilir Kentsel Gelişimin Tarihsel Arka Planı

Sürdürülebilir kentsel gelişme, 1970’lerden itibaren uluslararası politikalarda yer bulmaya başlamıştır. Kavramın evrimsel süreci, kentlerin sadece birer yerleşim birimi değil, küresel krizlerin (iklim, enerji, gıda) çözüm merkezleri olduğunu göstermiştir.

1.2.1. Büyümenin Sınırları ve Roma Kulübü (1972)

Roma Kulübü tarafından hazırlanan “**Büyümenin Sınırları**” (**The Limits to Growth**) raporu, kontrolsüz sanayileşme ve nüfus artışının bir yüzyıl içinde dünya sistemini çökerteceğini öngörmüştür. Raporda vurgulanan "kaynakların tükenmesi" riski, bugün İzmir’in su stresinde ve Mardin’in tarımsal kuraklık riskinde somut bir karşılık bulmaktadır.

BÖLÜM 2

STRATEJİK PLANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: İZMİR VE MARDİN

2.1. İzmir Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı Analizi

İzmir'in stratejik yaklaşımı, Campbell'ın "Environment" (Çevre) ilkesine ağırlık vermektedir.

1. **Mavi-Yeşil Altyapı:** İzmir Stratejik Planı'nda yer alan "Doğa ile Uyumlu Yaşam" hedefi, 1996 Habitat II Zirvesi'ndeki "insan yerleşimleri için pozitif vizyon" ilkesiyle örtüşür.
2. **Enerji ve Ulaşım:** Fosil yakıt krizlerinden alınan dersle, İzmir'in raylı sistem yatırımları ve elektrikli otobüs hedefleri, sürdürülebilirliğin teknolojik boyutunu yansıtır.

2.2. Mardin Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı Analizi

Mardin'in planlaması, sürdürülebilirliğin "Kültürel ve Sosyal Eşitlik" boyutunu öne çıkarır.

1. **Kültürel Mirasın Korunması:** Mardin Stratejik Planı'ndaki "Tarihi Dokunun İhyası", Avrupa Kentsel Şartı'ndaki "kentlinin tarihi ve kültürel mirasa sahip çıkma hakkı" ile doğrudan ilişkilidir.
2. **Kırsal-Kentsel Dengesi:** Mardin verileri, kentleşmenin sadece nüfus yığılması değil, yerel üretimin (Bereketli Hilalde tarımı) korunarak sürdürülmesi gerektiğini kanıtlar.

Sürdürülebilirlik İlkesi (3E)	İzmir Stratejik Yansıması	Mardin Stratejik Yansıması
Ekonomi (Economy)	İnovasyon, Teknoloji ve Turizm	Kültürel Turizm ve Tarımsal Üretim
Çevre (Environment)	Körfez Temizliği, Karbon Nötr Hedefi	Taş Mimari Su Koruma, Yönetimi
Eşitlik (Equality)	Kentsel Adalet, Katılımcı Yönetim	Çok Kültürlü Sosyal Hizmetler

1.2.2. Stockholm Konferansı (1972)

1972 Stockholm Konferansı, çevre hukukunun uluslararası alanda bağımsız bir disiplin olarak doğuşunu simgeler. Konferansın en devrimsel çıktısı, insanın "onurlu ve refah içindeki bir çevrede yaşama hakkı"nın ilk kez tanınmasıdır. Stockholm Bildirgesi ile çevre sorunları sadece teknik bir mesele olmaktan çıkmış, etik ve hukuksal bir boyut kazanmıştır.

1. **Yerel Bağlam (İzmir ve Mardin):** Stockholm’de temelleri atılan "onurlu çevrede yaşama hakkı", bugün **İzmir**’in stratejik planlarında "yaşanabilir kent ve kentsel adalet" başlığıyla; **Mardin**’de ise "tarihi ve kültürel dokunun korunarak gelecek kuşaklara aktarılması sorumluluğu" ile somutlaşmaktadır.

1.2.3. Habitat I (1976)

Vancouver'da düzenlenen bu ilk yerleşim konferansı, sürdürülebilirliği kentsel mekânla buluşturmuştur. Az gelişmiş ülkelerdeki barınma sorunları ve plansız kentleşmeye karşı uluslararası bir koordinasyon merkezi (**UN-HABITAT** yani "**Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı**") kurulmasını sağlamıştır.

1.2.4. Dünya Koruma Stratejisi (WCS) (1980)

IUCN Dünya Doğayı Koruma Birliği, UNEP Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve WWF Dünya Doğayı Koruma Vakfı (Türkiye'de "Doğal Hayatı Koruma Vakfı" ortaklığıyla hazırlanan bu strateji, **koruma** ve **gelişme** kavramlarının birbirinin karşıtı değil, tamamlayıcısı olduğunu savunur. Ekonomik kalkınmanın ancak doğanın kendini yenileme kapasitesi içinde kalması durumunda sürdürülebilir olacağı vurgulanmıştır.

1.2.5. Dünya Doğa Şartı Belgesi (1982)

Bu belgeyle sürdürülebilirlik kavramı ilk kez resmi bir metinde yer almıştır. Atmosferik kaynakların ve ekosistemlerin bütünlüğünün korunması gerektiği vurgulanırken, "doğa ile uyumlu yönetim" ilkesi getirilmiştir.

1.2.6. Ortak Geleceğimiz (Brundtland Raporu) (1987)

Sürdürülebilir kalkınmanın günümüzde hala kabul gören en popüler tanımı bu raporda yapılmıştır: "**Bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılamak.**" Rapor, yoksulluk ve çevresel bozulma arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir.

1. Stratejik Yaklaşım:

- **İzmir**, Brundtland Raporu’ndaki "gelecek kuşak haklarını" korumak adına karbon nötr şehir olma ve yenilenebilir enerji hedeflerini stratejik planına dahil etmiştir.
- **Mardin** ise, raporun vurguladığı "geleneksel kaynak yönetimi" ilkesini, Bereketli Hilal ’ın kısıtlı su kaynaklarını ve bin yıllık taş mimarisini koruma stratejileriyle hayata geçirmektedir.

1.2.7. Rio Deklarasyonu ve Gündem 21 (1992)

1992 Rio Zirvesi, sürdürülebilirliği bir "eylem planına" dönüştürmüştür. Kabul edilen 27 ilke arasında katılımçılık, kadınların rolü ve gençliğin dinamizmi ön plana çıkarılmıştır.

1. **Gündem 21 ve Yerel Katılım:** Rio’nun en önemli başarısı, yerel yönetimleri sürecin ana aktörü yapan **Yerel Gündem 21**’dir.
 - **İzmir**, Türkiye’de Yerel Gündem 21 sürecini en erken benimseyen ve Kent Konseyleri aracılığıyla halk katılımını stratejik plana entegre eden öncü şehirlerden biri olmuştur.
 - **Mardin**, Rio ilkeleri doğrultusunda "çölleşme ile mücadele" ve "biyolojik çeşitliliğin korunması" (yerel tohum bankaları vb.) konularında stratejik hedefler geliştirmektedir.

1.2.7.1. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)

Rio’da imzaya açılan bu sözleşme, atmosferdeki sera gazı birikimlerini iklim sistemine zarar vermeyecek bir düzeyde durdurmayı amaçlar.

1.2.7.2. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Yerel Endemizm

Rio'da imzaya açılan bu sözleşme; türlerin korunması ve genetik kaynakların adil paylaşımını amaçlar.

1. **İzmir Örneği:** İzmir, **Gediz Deltası** gibi uluslararası öneme sahip biyoçeşitlilik alanlarını barındırır. Belediye, stratejik planında bu deltayı "UNESCO Dünya Doğa Mirası" listesine sokma hedefiyle, sözleşmenin "sürdürülebilir kullanım" ilkesini yerelleştirmektedir.
2. **Mardin Örneği:** Mardin, Bereketli Hilal'in kadim **yerel tohumlarına** ve biyoçeşitliliğine ev sahipliği yapar. Mardin Stratejik Planı'ndaki tarımsal destekler, genetik kaynakların korunması ve "ata tohumu" projeleri bu sözleşmenin doğrudan bir yansımasıdır.

1.2.7.3. Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi

Özellikle kurak ve yarı-kurak bölgeleri hedef alan bu sözleşme, Türkiye'nin güney kuşakları için hayati önemdedir.

1. **Kıyaslama:** İzmir, iklim değişikliğiyle artan "orman yangınları ve toprak kaybı" ile mücadele ederken; Mardin, Mezopotamya ovasında "tarımsal kuraklık ve çölleşme riski" ile stratejik bir mücadele yürütmektedir. Mardin'in ağaçlandırma projeleri, bu sözleşmenin yerel aksiyon programı niteliğindedir.

1.2.8. Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu ve Çalışma Programı

Komisyon, Gündem 21'in takibi için kurulmuş olup yoksulluktan tüketime, enerjiden atığa kadar geniş bir yelpazede göstergeler seti oluşturmuştur.

1. **Stratejik Plan Bağlantısı:** Kitabınızda yer vereceğimiz Tablo 1.1'deki uygulama döngüleri (Su, Sanitasyon, Enerji), İzmir ve Mardin Belediyelerinin stratejik planlarındaki "Performans Göstergeleri" ile doğrudan

eşleşmektedir. Örneğin, 2010/2011 Atık Yönetimi döngüsü, bugün her iki kentin "Sıfır Atık" hedeflerinin temelini oluşturur.

1.2.10. Habitat II: İstanbul Zirvesi ve "Kentine Sahip Çıkmak"

1996 İstanbul Zirvesi, sürdürülebilirliğin "**kentleşme**" ile nikâhlandığı zirvedir. "Herkes için yeterli konut" ve "Aktif Katılım" ilkeleri benimsenmiştir.

HabitatII'nin İzmir ve Mardin Penceresinden Analizi:

1. **İzmir - "Çözümde Ortaklık"**: İzmir, Habitat II'nin katılımcılık ruhunu **İzmir Kent Konseyi** ve mahalle meclisleri ile en güçlü uygulayan illerimizdendir. Stratejik plan hazırlığında halkın görüşüne başvurulması bu mirasın ürünüdür.
2. **Mardin - "Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri"**: Habitat II'nin plansız büyüme uyarısı, Mardin'in "Yeni Mardin" (modern yapılaşma) ile "Eski Mardin" (tarihi doku) arasındaki dengeyi kurma çabasında stratejik bir rehberdir. Tarihi dokunun bozulmadan modernize edilmesi, zirvedeki "insan onuruna yakışır ve tarihi koruyan konut" ilkesiyle örtüşür. Vakıf eserlerinin ihyası Mardin'i İHYA eder.

Küresel Karar (Habitat II / Rio)	İzmir Yerel Politikası	Mardin Yerel Politikası
Sürdürülebilir Ulaşım	Raylı sistem ağı ve BİSİM (Bisiklet)	Şehir içi trafik rehabilitasyonu ve yaya yolları
Katılımcılık (Gündem 21)	Mahalle Meclisleri ve Dijital İzmir	Yerel STK ve Esnaf Odaraları İşbirliği
Biyoçeşitlilik	Gediz Deltası Koruma Projeleri	Bereketli Hilalin Ata Tohumu ve Arıcılık Destekleri

Bu akış, okuyucuya şunu hissettirecektir: **Dünyada alınan devasa kararlar, bugün İzmir'in bir sokağında veya Mardin'in bir taş konağında karşılık bulmaktadır.**

1.2.11. Rio +5 ve Uygulama Vizyonu

Rio +5, 1992 kararlarının sahadaki gerçekliğini sorgulayan ilk ciddi duraktır. Zirvenin en önemli çıktısı, yoksulluk ve teknoloji farkının sürdürülebilirliği engellediği gerçeğidir.

1. **Stratejik Bağlantı:** İzmir ve Mardin'in stratejik planlarındaki "bilişim altyapısı" ve "sosyal yardım" kalemleri, Rio +5'in vurguladığı bu teknolojik uçurumu kapatma ve yoksullukla mücadele ilkelerinin yerel yönetime yansımalarıdır.

1.2.12. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Ekosistem Yönetimi

UNEP’in ekosistem birimleri ve kıyı alanları merkezleri, kentlerin doğal eşikleriye uyumlu büyümesini denetler.

1. **İzmir (Kıyı Yönetimi):** UNEP’in "Okyanus ve Kıyı Alanları" birimi, İzmir’in Körfez temizliği ve kıyı rehabilitasyon projelerinin küresel dayanağını oluşturur.
2. **Mardin (Ekosistem):** "Ekosistem Birimi", Mardin’in yarı-kurak ikliminde biyoçeşitliliği koruma ve ağaçlandırma stratejileriyle doğrudan örtüşür.

1.2.13. Binyıl (Milenyum) Zirvesi ve 2015 Hedefleri

2000 yılında kabul edilen Binyıl Bildirgesi, yoksulluğu yarıya indirmeyi ve sürdürülebilir gelişmeyi bir "insanlık ödevi" olarak tanımlamıştır.

1.2.14 ve 1.2.16. Dünya Kentsel Forumları (WUF)

Bu forumlar, sürdürülebilirliği "soyut bir çevre sorunu" olmaktan çıkarıp "dinamik bir kentsel süreç" haline getirmiştir.

1. **WUF 3 (Vancouver - Fikirleri Gerçeğe Dönüştürmek):** Bu temanın İzmir'deki karşılığı, teorik sürdürülebilirliğin "Akıllı Şehir" projelerine; Mardin'de ise "Kentsel Sit Alanı Koruma" projelerine dönüşmesidir.
2. **WUF 5 (Rio - Şehirde Yaşama Hakkı):** Bu zirve, kentleşmenin sadece fiziksel değil, **sosyal ve kültürel bir hak** olduğunu tescillemiştir.

1.2.15. Johannesburg (Rio +10) ve Somut Taahhütler

Johannesburg Zirvesi, sürdürülebilirliğin üç sacayağını (Ekonomik, Sosyal, Çevresel) teknik bir şema ile sabitlemiştir.

İzmir ve Mardin Stratejik Planlarında Johannesburg İzleri:

1. **Su ve Sanitasyon:** Zirvedeki "temiz suya erişim" taahhüdü, İzmir'in ileri biyolojik arıtma tesisleri ve Mardin'in köylerine kadar ulaştırılan su şebekesi projelerinin ana hedefidir.
2. **Biyçeşitlilik:** 2010 yılına kadar biyoçeşitlilik kaybının azaltılması hedefi, Mardin'in yerel tohum bankası ve İzmir'in flamingoları koruyan Gediz Deltası stratejilerinde hala canlılığını korumaktadır.

1.2.17. 5. Dünya Kentsel Forumu ve "Kentsel Ayırım"

Rio 2010'un ana mesajı olan "Kentsel Ayırımın Yakınlaşması", İzmir ve Mardin için çok kritik bir veridir.

1. **İzmir:** Gecekondu bölgeleri ile modern kentsel alanlar arasındaki hizmet farkını kapatma (Kentsel Dönüşüm) hedefi.
2. **Mardin:** Eski yerleşim ile yeni şehir arasındaki sosyo-ekonomik uçurumu stratejik planlarla minimize etme çabası.

1.2.18. Rio +20: "İstedğimiz Gelecek" ve Yeşil Ekonomi

Rio +20, sürdürülebilirliği bir "temenni" olmaktan çıkarıp **Yeşil Ekonomi** üzerinden bir kalkınma modeline dönüştürmüştür. "İstedğimiz Gelecek" bildirgesi, özellikle enerjiye erişim ve iklim değişikliğiyle mücadelede radikal değişimler öngörür.

1. **İzmir'de Yeşil Ekonomi:** İzmir Büyükşehir Belediyesi, Rio +20 ruhuna uygun olarak "**Yeşil Şehir Eylem Planı**" (GCAP) hazırlayan ilk belediyelerden biri olmuştur. Enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji yatırımları (GES, rüzgâr), bildirmedeki "düşük emisyonlu teknolojiler" taahhüdünün yerel uygulamasıdır.

2. **Mardin'de Sosyal İçerme ve Enerji:** Rio +20'nin vurguladığı "sosyal içerme", Mardin'in dezavantajlı gruplar (mülteciler, kırsal nüfus) için geliştirdiği projelerde karşılık bulur. Enerjinin tarımsal üretimde stratejik bir girdi olarak korunması, Mardin'in sürdürülebilir kalkınma stratejisinin merkezindedir.

1.2.19. 6. Dünya Kentsel Forumu: "Urban Future" (Kentsel Gelecek)

Napoli'deki bu forum, konutlaşmadan belediye finansına kadar kenti bir bütün olarak ele alan 7 tematik alan belirlemiştir.

- **Kentsel Risk ve İklim:** Forumun "Risk Azaltma" teması, İzmir'in **dirençli kent** vizyonu; "Konut ve Gecekondu İyileştirme" teması ise her iki kentin kentsel dönüşüm stratejileriyle doğrudan bağlantılıdır.

1.3. Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları: Üçlü Sacayağı

Sürdürülebilir gelişme; ekonomik büyüme, sosyal adalet ve çevresel koruma arasındaki hassas dengedir. Bu üç boyutun birbiriyle kesişimi, kentsel yaşamın kalitesini belirler.

1.3.1. Çevresel Boyut

Doğal kaynakların gelecek nesillere "en azından bugünkü haliyle" aktarılmasıdır.

1. **İzmir-Mardin Kıyaslaması:** İzmir'de bu boyut **körfez temizliği ve orman varlığının korunması** üzerinden yürürken; Mardin'de **su kaynaklarının tasarrufu ve tarihi kentsel dokunun fiziksel muhafazası** üzerinden tanımlanır.

1.3.2. Ekonomik Boyut

Hizmet üretiminin sürdürülebilirliği ve krizlere karşı dayanıklı mali yapıdır.

1. **Stratejik Odak:** İzmir'in sanayi ve liman kenti kimliğiyle "yeşil sanayi"ye geçişi; Mardin'in ise "kültür turizmi ve tarım" eksenli sürdürülebilir bir gelir modeli yaratma çabası ekonomik boyutun yerel örnekleridir.

1.3.3. Sosyal Boyut

Eğitim, hukuk, gelenekler ve karar alma süreçlerine katılım gibi değerler sistemidir.

1. **Katılımcılık:** Tablo 1.2'de belirtilen "Halkın Yetkilendirilmesi" ilkesi, İzmir'de **Kent Konseyleri**, Mardin'de ise **Yerel paydaş toplantıları** aracılığıyla stratejik planlara "halkın katılımı" olarak yansımaktadır.

Tablo 1.2 Analizi: İzmir ve Mardin İçin Önceliklendirme

er iki kentin bu ilkelerden hangisine daha çok odaklandığını şu şekilde otlandırabiliriz:

Sürdürülebilirlik Boyutu	İzmir Plan Noktası	Stratejik Odak	Mardin Stratejik Plan Odak Noktası
Çevresel	Karbon Hedefi ve Yönetimi	Nötr ve Atık	Kuraklıkla Mücadele ve Çölleşme Önleme

Sürdürülebilirlik Boyutu	İzmir Plan Noktası	Stratejik Odak	Mardin Stratejik Plan Odak Noktası
Ekonomik	İnovasyon, Teknoloji ve Yeşil Liman		Tarımsal Kalkınma ve Kültür Turizmi Finansı
Sosyal	Demokratik Katılım ve Dijital Dönüşüm		Sosyal Yardımlaşma ve Kültürel Mirasın Korunması

1.3.1. Sürdürülebilirliğin Çevresel Boyutu

Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu, ekosistemin taşıma kapasitesini zorlamadan ekonomik ve sosyal gelişimi sürdürme sanatıdır. Bu boyutun işlevsellik kazanması, sadece mevcut kaynakları korumayı değil, aynı zamanda bozulmuş ekosistemlerin restorasyonunu da içerir.

Akgül (2010) tarafından ortaya konulan beş temel şart, aslında bir kentin "Ekolojik Ayak İzi"ni sınırlamaya yönelik radikal bir dönüşümü tarif etmektedir. Bu şartların yerel yönetim ölçeğindeki karşılıklarını şu şekilde analiz edebiliriz:

1. **Enerji ve Kaynak Yönetimi:** %100 yenilenebilir enerji hedefi, bugün belediyelerin kendi tesislerinde (arıtma tesisleri, hizmet binaları) kurdukları güneş enerjisi santralleriyle (GES) somutlaşmaktadır.

2. **Döngüsel Ekonomi:** Atıkların %100 geri dönüştürülmesi hedefi, klasik çöp toplama yönteminden "Sıfır Atık" ve "Atıktan Enerji Üretimi" modellerine geçişi zorunlu kılmaktadır.

Çevresel Göstergelerin Yerel Analizi (İzmir ve Mardin Bağlamı)

A. Atmosfer ve Hava Kalitesi

1. **İzmir:** Sanayileşme ve yoğun trafik kaynaklı sera gazı emisyonları, İzmir'in stratejik planında "Ulaşımında Elektrifikasyon" ve "Yeşil Kuşak" projeleriyle dengelenmeye çalışılmaktadır.
2. **Mardin:** Bölgesel iklim şartları ve toz taşınımı gibi faktörler, Mardin'in hava kalitesi göstergelerinde kentsel peyzajın ve ağaçlandırmanın önemini artırmaktadır.

B. Toprak ve Çölleşme

1. **Mardin Örneği:** Tablodaki "Çölleşmeden Etkilenen Alanlar" ve "Gübre Kullanımı" göstergeleri, Mardin'in tarımsal sürdürülebilirliği için hayattır. Stratejik planlarda vahşi sulamadan damla sulamaya geçiş hedefleri bu göstergeyle doğrudan ilgilidir.
2. **İzmir Örneği:** "Kent Yerleşim Alanlarının Genişliği" göstergesi, İzmir'in verimli tarım arazilerini koruyarak nasıl büyüyeceği sorunsalını (Kentsel Saçaklanma) ortaya koyar.

C. Okyanuslar, Denizler ve Kıyılar

1. **İzmir'in Önceliği:** Tablodaki "Kıyılarda Alg Yoğunlaşma Oranı" ve "Kıyı Nüfus Oranı", İzmir Körfezi'nin temizliği ve kıyı tasarımı projelerinin başarısını ölçen temel bilimsel verilerdir.

D. Biyolojik Çeşitlilik ve Su

1. **Koruma Alanları:** İzmir için **Gediz Deltası**, Mardin için ise yerel ekosisteme özgü **endemik türler** ve kadim suyolları (kehrizler), tablodaki "Önemli Ekosistemlerin Alanı" göstergesinin yerel karşılıklarıdır.

1.3.2. Sürdürülebilirliğin Ekonomik Boyutu

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu, neoklasik refah anlayışı ile ekolojik sınırların dengelenmesidir. Holmberg ve Sandbrook’un (1992) vurguladığı "**yönetilebilir borç**" ve "**sektörel denge**" kavramları, özellikle öz kaynaklarını yaratmaya çalışan belediyeler için hayati bir pusuladır.

1. **Yerel Yönetim Finansı:** Tablo 1.4’teki "Borçların GSMH’ye Oranı" ve "Yatırımların Oranı" göstergeleri, yerel yönetim ölçeğinde "**Mali Sürdürülebilirlik**" olarak karşılık bulur. Bir belediyenin sürdürülebilir olması, yatırımlarının (metro, arıtma tesisleri vb.) uzun vadeli finansmanını çevreyi ve sosyal adaleti bozmadan yönetebilmesine bağlıdır.
2. **Döngüsel Ekonomi ve Atık Yönetimi:** Tablodaki "Atıkların Geri Dönüşümü" ve "Enerji Kullanım Yoğunluğu", ekonomik boyutun çevresel boyutla kesiştiği noktadır. Atığın bir "maliyet" değil, enerji üretimi veya hammadde yoluyla bir "gelir" kalemi haline getirilmesi, ekonomik sürdürülebilirliğin en somut adımıdır.

1.3.3. Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyutu

Sosyal sürdürülebilirlik, gelişmenin meyvelerinin toplumun tüm kesimlerine (cinsiyet, yaş, gelir düzeyi fark etmeksizin) eşit dağıtılmasıdır. UNDP’nin (1994) belirttiği gibi; eşitsizliklerin olduğu bir yerde sürdürülebilirlikten bahsetmek mümkün değildir.

1. **Eşitlik ve Katılım:** Tablo 1.5'teki "Gini Endeksi" ve "Kadın İşçi Ücret Oranı", kentleşmenin yarattığı kentsel ayrışmanın (getto-lüks konut ayrımı) panzehiridir.
2. **İnsani Gelişme Göstergeleri:** Eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, bir kentin sadece "beton ve yollardan" ibaret olmadığını, sakinlerinin "yaşam kalitesini" nasıl yükselttiğini gösterir.

1. Ekonomik Yapı (Tablo 1.4):

- o **İzmir:** Sanayi ve hizmet sektörünün GSMH içindeki payı ile "Yeşil Enerji" yatırımlarının belediye bütçesindeki oranı üzerinden bir analiz yapılabilir.
- o **Mardin:** "Tarımsal Üretim" ve "Kültür Turizmi" gelirlerinin sürekliliği ve yerel kalkınmaya (kişi başı GSYİH) katkısı incelenebilir.

2. Sosyal Eşitlik (Tablo 1.5):

- o **İzmir:** "Okuryazarlık" ve "Kadın İstihdamı" gibi gelişmişlik göstergelerinin kentsel refah üzerindeki etkisi.
- o **Mardin:** Genç nüfusun yoğunluğu nedeniyle "Eğitim Düzeyi" ve "İşsizlik Oranı" ile mücadele stratejileri.

1.4. Sürdürülebilir Gelişmenin Amacı: Küresel Hedefler, Yerel Adımlar

BM tarafından belirlenen 17 hedef, aslında bir kentin "**yaşam kalitesi endeksidir**". Kitabınızda ele aldığınız belediyeçilik modelleri için özellikle şu amaçlar "lokomotif" görevi görmektedir:

1. **Amaç 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar:** Bu hedef, yerel yönetimlerin doğrudan görev alanıdır. Kapsayıcı, güvenli ve dayanıklı kentler inşa etmek, sadece bir bayındırlık faaliyeti değil, bir sürdürülebilirlik şartıdır.

2. **Amaç 6 ve 7: Temiz Su ve Enerji:** Belediye hizmetlerinin (içme suyu sağlama, kanalizasyon, sokak aydınlatması) bu hedefler doğrultusunda modernize edilmesi, çevresel sürdürülebilirliğin temelidir.
3. **Amaç 17: Hedefler İçin İşbirliği:** Sizin de üzerinde durduğunuz "uzlaşmacı yönetim modelleri", üniversite-belediye-sivil toplum işbirliğinin önemini vurgulamaktadır.

Tablo 1.6 Analizi: Sürdürülebilirliğin Evrimsel Çizgisi

1. **1987 Bruntland Raporu:** "Gelecek kuşaklar" kavramının literatüre girdiği, yani sürdürülebilirliğin "vicdani ve hukuki" temelini atıldığı andır.
2. **1996 İstanbul HABITAT II:** Türkiye'nin ev sahipliği yapması bakımından önemlidir. Burada vurgulanan "**Kentine Sahip Çıkmak**" ilkesi, yerel sahiplenme ve katılımcı belediyeciliğin anayasasıdır.
3. **2010 Rio V. Dünya Kentsel Forumu:** "Şehirde Yaşama Hakkı" vurgusu, belediye hizmetlerinin bir lütuf değil, vatandaşın bir hakkı olduğunu tescilleyen sosyal sürdürülebilirlik adımıdır.

2.1. AB Çevre Politikalarının Hukuki Evrimi: "Yumuşak Hukuk"tan Stratejik Rehberliğe

AB'nin kentsel politikası, metninizde belirttiğiniz gibi doğrudan bir yetki alanı (competence) olmaktan ziyade, "**Çevre**", "**Bölgesel Gelişme**" ve "**Sosyal Uyum**" politikalarının kesişim noktasında şekillenmiştir. Bu durum, AB'nin kentlere müdahalesini "zorlayıcı" değil, "yol gösterici ve fonlarla destekleyici" bir kimliğe büründürmüştür.

1. **Tek Senet (1987) ve Maastricht (1993):** Bu iki dönemeç, sürdürülebilirliğin sadece bir temenni olmaktan çıkıp, "kirleten öder" ve "ihtiyat" ilkeleriyle hukuki bir zemine oturduğu aşamalardır. Özellikle Maastricht ile kentsel

planlamanın "arazi kullanımı" ve "su yönetimi" üzerinden birliğin gündemine girmesi kritiktir.

Sürdürülebilir Kentleşmenin "Anayasası": Aalborg Şartı (1994)

Aalborg Şartı, aslında yerel yönetimlerin "Kendi Gündem 21"lerini oluşturmalarının önünü açmıştır. Şartın getirdiği en büyük yenilik, sürdürülebilirliği sadece teknik bir konu değil, bir "**Yönetişim (Governance)**" meselesi olarak görmesidir.

1. **Yerellik İlkesi (Subsidiarity):** Aalborg Şartı'nda vurgulanan "her kentin kendine özgü politikası" olması gerektiği fikri, sürdürülebilirliğin yukarıdan aşağıya (top-down) değil, aşağıdan yukarıya (bottom-up) inşa edilmesi gerektiğini kanıtlar.

AB Mekânsal Gelişme Perspektifi (AMGP) ve Kentsel Rönesans

1999 Potsdam onaylı AMGP, Avrupa kıtasının fiziksel olarak nasıl şekillenmesi gerektiğine dair bir vizyon sunar. Metninizde belirttiğiniz "ekonomik uyum" ve "kültürel mirasın korunması" ilkeleri, bugün İzmir gibi tarihsel derinliği olan kentlerin restorasyon projelerinde kullandığı AB fonlarının (IPA vb.) temel kriterleridir.

1. **Kentsel Rönesans:** "Yerleşim alanlarında daha iyi bir yaşam" sloganı, kentlerin fiziksel büyümesinden (nicelik), kentli haklarına ve yaşam kalitesine (nitelik) geçişi simgeler. Bu yaklaşım, Avrupa Konseyi'nin "**Avrupa Kentsel Şartı**" ile de perçinlenmiştir.

2.2.1. Avrupa Birliği Çevre Eylem Programları: Stratejik Dönüşüm

AB Çevre Eylem Programları (ÇEP), başlangıçta su ve hava kirliliği gibi dikey sorunlara odaklanırken, zamanla tüm sektörleri kapsayan yatay bir politika aracına dönüşmüştür. Bu gelişim süreci, kentsel sürdürülebilirlik için "teknik standartlar"dan "yaşam kalitesi"ne geçişi simgeler.

Beşinci ÇEP: Sürdürülebilirliğin Entegrasyonu (1992-1999)

"Sürdürülebilirliğe Doğru" teması, AB tarihinde ilk kez çevresel sorumluluğu sadece kamu otoritesine değil, **paydaşlara** (sanayi, enerji, ulaştırma, tarım ve turizm) paylaştırmıştır.

1. **Kentsel Etki:** Bu programla birlikte kentler, kirliliğin kaynağı olarak değil, çözümün odak noktası olarak görülmeye başlanmıştır. "İhtiyat" ve "Kirleten Öder" ilkeleri, yerel yönetimlerin sanayi ve altyapı projelerinde hukuki birer zorunluluk haline gelmiştir.

Altıncı ÇEP: Tematik Stratejiler ve 4 Öncelikli Alan (2002-2012)

ÇEP, sürdürülebilirliği daha somut ve ölçülebilir hedeflere bölmüştür. Metninizde yer alan dört öncelikli alan, yerel yönetimlerin **Stratejik Planlama** süreçlerindeki temel performans göstergeleriyle (KPI) birebir örtüşmektedir:

1. **İklim Değişikliği:** Kentlerin "Karbon Ayak İzi"ni ölçmesi ve azaltması zorunluluğunu doğurmuştur.
2. **Doğa ve Biyoçeşitlilik:** "Natura 2000" gibi ağların kentsel çeperlerde korunması prensibini pekiştirmiştir.
3. **Çevre ve Sağlık:** Kentsel yaşam kalitesini doğrudan etkileyen gürültü kirliliği ve hava kalitesi standartlarını yükseltmiştir.
4. **Kaynak Yönetimi:** "Çöp" kavramını literatürden çıkarıp "Hammadde Olarak Atık" kavramını getirerek döngüsel ekonominin temelini atmıştır.

2.2.2. Avrupa Tek Senedi: Çevre Politikasının Anayasallaşması

1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi, Avrupa Topluluğu (AT) için sadece bir ekonomik entegrasyon belgesi değil, aynı zamanda Çevre Politikasının Anayasası hükmündedir. Bu belgeye kadar ikincil mevzuatlarla yürütülen çevresel faaliyetler, Tek Senet ile birlikte Roma Antlaşması'na eklenen maddeler sayesinde sağlam bir hukuksal dayanağa kavuşmuştur.

Temel İlkelerin Hukukileşmesi

Tek Senet ile birlikte "Bütünleşme İlkesi" de literatüre girmiştir. Buna göre çevre koruma gereklilikleri, Topluluğun diğer tüm (tarım, enerji, ulaşım vb.) politikalarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu durum, yerel yönetimlerin sadece çevre birimlerini değil, tüm hizmet birimlerini sürdürülebilirlik odağında yapılandırmasını zorunlu kılmıştır.

Bölgeler Arası Denge ve Sosyal Uyum

"Bölgeler arası eşitsizliklerin azaltılması" hususu, sürdürülebilir kentleşmenin en kritik başlıklarından biridir. Tek Senet, "iç pazarın tesisi" ile oluşabilecek aşırı merkezleşmenin ve çevresel yıkımın önüne geçmek için Yapısal Fonların etkin kullanımını öngörmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Uyum: Bu kavram, az gelişmiş bölgelerin (kentlerin) ekolojik standartlarını yükseltirken, ekonomik olarak da rekabet edebilirliklerini korumalarını hedefler.

Kentsel Etki: Tek Senet ile başlayan bu süreç, kentlerin sadece birer yerleşim alanı değil, AB'nin sosyal bütünleşmesini sağlayan stratejik birer aktör olarak tanınmasının önünü açmıştır.

2.2.3. Maastricht Antlaşması: Sürdürülebilirliğin Politik Kimliği

1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması, Avrupa entegrasyonunda "Ekonomik Topluluk"tan "Siyasi Birlik"e geçişin miladıdır. Bu dönüşüm, kentsel ve çevresel politikalar üzerinde üç temel paradigma değişikliği yaratmıştır:

1. Sürdürülebilirliğin "Anayasal" Bir İlke Haline Gelmesi

Antlaşmanın 2. maddesinde yer alan "**sürdürülebilir ve çevreye duyarlı büyüme**" ifadesi, AB'nin ekonomik hedeflerini çevresel sınırlarla çevrelemiştir. Bu durum, "ne pahasına olursa olsun büyüme" anlayışının yerini, ekolojik dengeleri gözetken kentsel kalkınma modellerine bırakmasına yol açmıştır.

2. Hizmette Yerellik (Subsidiarity) ve Yerel Demokrasi

Maastricht'in kentsel sürdürülebilirlik açısından en devrimci yönü, metninizde de değindiğiniz "Yerellik İlkesi"dir.

1. **İdari Yetki:** Bu ilke uyarınca, kararların vatandaşa en yakın birim olan yerel yönetimler tarafından alınması esas kabul edilmiştir.
2. **Kentli Hakları:** Avrupa vatandaşlığının tesisiyle birlikte, kentlilerin yerel yönetimlerde seçme ve seçilme hakkı gibi demokratik kazanımları, sürdürülebilirliğin "sosyal ve politik" boyutunu doğrudan etkilemiştir.

3. Uyum Fonları ve Bölgeler Arası Adalet

Antlaşma ile kurulan **Uyum Fonu (Cohesion Fund)**, çevresel standartları düşük olan bölgelere mali destek sağlayarak, sürdürülebilirliğin "ekonomik eşitsizlikler" nedeniyle aksamasının önüne geçmeyi amaçlamıştır. Bu, özellikle altyapı yatırımları ve su yönetimi gibi maliyetli kentsel projelerin sürdürülebilir bir zemine oturmasını sağlamıştır.

2.2.4. Avrupa Kentsel Şartı: Kentli Haklarının Manifestosu

1992 yılında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı, kenti sadece bir fiziksel mekân veya ekonomik birim olarak değil, yaşayan bir "**Demokrasi Laboratuvarı**" olarak tanımlar. Şartın en özgün yanı, kent sakinini bir "hizmet tüketicisi" konumundan çıkarıp, kentin geleceğinde söz sahibi olan bir "**Hak Öznesi**" haline getirmesidir.

Kentsel Rönesans ve Yaşam Kalitesi

Metninizde değindiğiniz "Kentsel Rönesans" ilhamı, Avrupa kentlerinin sanayi sonrası yaşadığı çöküntüden kurtulma çabasının bir ürünüdür. Şart, fiziksel iyileştirmeyi (restorasyon ve mimari) sosyal adaletle birleştirerek "**bütünleşik kentsel gelişim**" modelini önermiştir.

Haklar Bildirgesi Üzerine Bir Analiz

Sunduğunuz 20 maddelik deklarasyon, sürdürülebilirliğin üç boyutunu (Çevresel, Ekonomik, Sosyal) "hak" diliyle yeniden kurgular:

1. **Ekolojik Haklar:** "Temiz ve sağlıklı bir çevre" ile "Doğal zenginliklerin korunması" maddeleri, sürdürülebilirliği bir lütuf değil, devletin sağlaması gereken bir yaşam standardı olarak tescil eder.
2. **Sosyal Eşitlik ve Güvenlik:** Şartın "Eşitlik" ve "Güvenlik" vurgusu, kentte yaşayan dezavantajlı grupların (engelliler, yaşlılar, azınlıklar) kentsel imkânlara erişimini hukuki bir koruma altına alır.
3. **Yönetişim ve Finans:** Metninizde yer alan "Katılım" ve "Finansal Yapı" maddeleri, yerel yönetimlerin sadece görevlerini değil, bu görevleri yerine getirebilmek için ihtiyaç duydukları **mali özerklik** ve **halkla işbirliği** gerekliliğini de vurgular.

2.2.5. Aalborg Şartı: Yerel Eylemde Dönüm Noktası (1994)

Aalborg Şartı, "Yerel Gündem 21" in Avrupa ayağını oluşturur. Ancak bu belgenin asıl başarısı, sürdürülebilirliği soyut bir kavramdan çıkarıp "**Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Kampanyası**" ile yaşayan bir ağa dönüştürmesidir.

1. **Doğal Servet ve Sosyal Adalet:** Maddelerinizde yer alan "doğal servetin korunması" vurgusu, günümüzün "**Ekonomik Egemenlik**" ve "**Yeşil Ekonomi**" modellerinin temel dayanağıdır. Su rezervlerinin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, sadece çevresel bir ödev değil, yerel ekonominin bağımsızlığı için bir zorunluluk olarak tanımlanmıştır.
2. **Mobilite ve Erişilebilirlik:** Şartın "ulaşım ihtiyacını azaltacak işlevler karışımı" önerisi, bugün dünya genelinde popüler olan "**15 Dakikalık Şehir**" kavramının atası sayılır.

2.2.6. Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi (AMGP): Stratejik Uyum

1999 Potsdam kararlarıyla şekillenen AMGP, AB'nin fiziksel coğrafyasını bir bütün olarak ele alan ilk vizyon belgesidir. Metninizde vurguladığınız "**Çok Merkezli Gelişme**" (**Polycentric Development**), kentsel yığılmanın getirdiği çevresel baskıyı azaltmak için geliştirilmiş en rasyonel stratejidir.

Fonların Mekânsal Gücü

(ERDF, ESF, EAGGF), sürdürülebilirliğin sadece kâğıt üzerinde kalmamasını sağlamıştır:

1. **İnsan Sermayesi:** Avrupa Sosyal Fonu (ASF) üzerinden verdiğiniz mesleki eğitim detayı, sürdürülebilirliği "sosyal içerme" ile birleştirmesi açısından kritiktir.
2. **Bütünleşik Yaklaşım:** AMGP; ulaşım (TENs), tarım ve çevreyi aynı potada eriterek, kentlerin sadece kendi

sınırları içinde değil, hinterlandlarıyla (kırsal alanlarla) birlikte kalkınmasını öngörmüştür.

2.2.7. Lizbon Stratejisi 2000: Bilgi Temelli Sürdürülebilirlik

Lizbon Stratejisi, AB'nin sadece çevresel değil, aynı zamanda **ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğini** de garanti altına alma girişimidir. Metninizde yer alan istihdam hedefleri, sürdürülebilir kalkınmanın "insan sermayesi" (human capital) ayağını oluşturur.

1. **Bilgi Ekonomisi ve Kentler:** Bilgi ekonomisi hedefi, kentlerin fiziksel üretim alanlarından "inovasyon ve teknoloji merkezlerine" dönüşmesini zorunlu kılmıştır. Bu durum, yerel yönetimlerin eğitim altyapısı ve dijital dönüşüm süreçlerinde daha etkin rol almasına yol açmıştır.
2. **Sosyal Uzlaşma:** Metninizde geçen "toplumsal uzlaşma" ifadesi, sürdürülebilirliğin sadece çevreyi korumak değil, aynı zamanda toplumun tüm kesimlerini (gençler, kadınlar, yaşlılar) iş gücü piyasasına dahil ederek sosyal barışı sağlamak olduğunu teyit etmektedir.

2.2.8. Lille Aksiyon Programı: Sürdürülebilir Kentin Onayı

Lille Aksiyon Programı, 1999 tarihli AMGP (Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi) ilkelerini operasyonel bir düzleme taşımıştır. Metninizde belirttiğiniz gibi, "sürdürülebilir kentler" kavramının bu programla ilk kez resmen onaylanması, AB kentsel gündemi için bir devrimdir.

1. **Veriye Dayalı Yönetim:** "Kentlerde analizlerin ve araştırmaların yapılması" maddesi, bugünkü "**Akıllı Kent**" (Smart City) ve "**Kanıtı Dayalı Politika Üretimi**" yaklaşımlarının öncüsüdür. Kentlerin artık sezgisel veya geleneksel yöntemlerle değil, modern teknoloji ve bilimsel verilerle yönetilmesi gerekliliği tescil edilmiştir.

2. **Mekânsal Rolün Netleşmesi:** Program, kent ve kasabaları sadece idari birimler olarak değil, ulusal ve Avrupa ölçeğindeki mekânsal planlamanın ana aktörleri olarak konumlandırmıştır.

2.2.9. Kentsel Çevre İçin Tematik Strateji: Ulaşım ve Ekolojik Performans

Bu strateji, AB’nin 6. Çevresel Eylem Planı’nın "yedi kilit alanından" biri olarak, kentlerin çevresel performansını ölçülebilir kriterlere bağlamıştır.

1. **Ulaşım ve GSYİH Ayrışması (Decoupling):** Metninizde belirttiğiniz "ulaşım talebi ile ekonomik büyüme arasındaki bağlantının azaltılması" hedefi, sürdürülebilirliğin en zorlu başlıklarından biridir. Bu, kentin zenginleşirken trafik yükünün ve karbon salınımının aynı oranda artmamasını (ayrışmasını) ifade eder.
2. **Eleştirel Bakış ve Bağlayıcılık:** Avrupa Çevre Bürosu’nun (EEB) getirdiği "gönüllülük esası" eleştirisi, bugün neden bazı kentlerin hızla dönüştüğünü, bazılarının ise geride kaldığını açıklayan temel faktördür. 50.000 nüfus üzerindeki kentler için "Zorunlu Çevresel Yönetim Planları" önerisi, yerel yönetimlerin özerkliği ile merkezi standartlar arasındaki dengeyi tartışmaya açmaktadır.

2.2.10. Kentsel Mevzuat (Urban Acquis): Bütünleşik Yönetimin İlkeleri

2004 Rotterdam kararlarıyla şekillenen "Kentsel Mevzuat", kentsel politikaların sadece teknik değil, aynı zamanda **idari bir disiplin** (yönetişim) olduğunu kanıtlamıştır.

1. **Bütüncül Yaklaşım (Holistic Approach):** Mevzuatın "Finansal rekabet, sosyal uyum ve çevre kalitesinin

topluca ele alınması" ilkesi, yerel yönetimlerin bütçe disiplini bozmadan nasıl sürdürülebilir yatırımlar yapabileceğine dair bir pusuladır.

2. **Varoşlardaki Toplumsal Problemler:** Metninizdeki bu vurgu, kentsel sürdürülebilirliğin sadece "yeşil alan" yapmak değil, mekânsal adaleti sağlayarak sosyal kutuplaşmayı önlemek olduğunu gösterir. Bu, İzmir gibi hızlı göç almış metropollerin kentsel dönüşüm stratejileri için temel bir referanstır.

2.2.11. Bristol Mutabakatı: Sürdürülebilir Toplulukların İnşası

2005 yılında Birleşik Krallık dönem başkanlığında kabul edilen bu mutabakat, "sürdürülebilir kent" kavramını "**sürdürülebilir topluluk**" kavramıyla genişletmiştir. Bu yaklaşım, kentin sadece binalardan ve yollardan ibaret olmadığını, asıl sürdürülebilirliğin toplumsal ilişkilerde ve yönetim kalitesinde yattığını vurgular.

JESSICA: Sürdürülebilirliğin Finansal Motoru

JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas), kentsel gelişim için devrim niteliğinde bir finansal araçtır.

1. **Dönüşümsel Fonlama:** JESSICA, hibe yerine "geri dönüşümlü fon" mantığıyla çalışarak, kentsel projelerin kendi kendini finanse etmesini ve kentsel dönüşümün ekonomik olarak sürdürülebilir olmasını sağlar. Bu, yerel yönetimlerin dışa bağımlılığını azaltan bir "**Ekonomik Egemenlik**" aracıdır.

Bristol 8 Boyutu ve Bütünleşik Yönetim

Sunduğunuz sekiz boyut, bir yerel yönetimin "ideal performans göstergeleri" olarak okunabilir:

1. **İyi İdare ve Hesap Verebilirlik:** Metninizde geçen "vizyoner liderlik" ve "hesap verebilirlik" vurguları, yerel demokrasinin sürdürülebilirliğin ön şartı olduğunu tescil eder.
2. **Çevreye Duyarlılık ve İklim:** İklim değişikliğiyle mücadeleyi mahalle ölçeğine (yeşil mahalleler) indirgeyerek, makrohedeflerin yerel eylemlerle nasıl buluşacağını gösterir.
3. **İyi Tasarım ve Suçun Azaltılması:** "Suçu azaltmak için tasarlanmış binalar" (CPTED - Crime Prevention Through Environmental Design) vurgusu, mimarının toplum psikolojisi ve güvenliği üzerindeki doğrudan etkisine dikkat çeker.

2.2.12. Lappeenranta 2006: İnovasyon Odaklı Kentsel Rekabet

Lappeenranta toplantısı, sürdürülebilirliğin sadece ekolojik bir koruma değil, bir "**Yüksek Teknoloji Yarışı**" olduğunu tescil etmiştir.

1. **Ar-Ge ve Katma Değer:** Finlandiya örneği üzerinden verdiğiniz kâğıt endüstrisi detayı, yerel kaynakların teknoloji ile birleştiğinde nasıl küresel bir danışmanlık ve katma değer gücüne dönüştüğünü göstermesi bakımından çok değerlidir. Bu, orta ölçekli kentlerin "uzmanlaşmış kentler" olarak dünya sahnesine çıkabileceğini kanıtlar.
2. **İskandinav Modeli:** Bu model, sürdürülebilirliği bir maliyet unsuru değil, ekonomik büyümenin motoru (Green Growth) olarak konumlandırmıştır.

2.2.13. Leipzig Şartı (2007): Bütünleşik Kentsel Gelişimin Zirvesi

Leipzig Şartı, metninizde belirttiğiniz gibi Bristol ve Lille gibi belgelerin mirasını devralarak, "**Bütünleşik Kentsel Gelişim**" (**Integrated Urban Development**) kavramını AB'nin temel uygulama standardı haline getirmiştir.

Bütünleşik Yaklaşımın Temel Sütunları

Leipzig Şartı'nı özgün kılan, kentsel sorunları birbirinden bağımsız kompartımanlar olarak değil, iç içe geçmiş bir sistem olarak ele almasıdır:

1. **Kaliteli Kamusal Alan:** Şart, kamusal alanın kalitesini kentin "demokratik sağlığı" ve "yatırım çekiciliği" ile doğrudan ilişkilendirir. İyi tasarlanmış meydanlar ve parklar, sadece estetik değil, sosyal entegrasyonun da aracıdır.
2. **Altyapı ve Enerji Modernizasyonu:** Metninizde yer alan "altyapı ağlarının modernizasyonu", kentlerin iklim değişikliğine karşı direncini artıran "Akıllı Şebekeler" ve "Sürdürülebilir Enerji" yatırımlarının hukuki zeminini oluşturmuştur.
3. **Dezavantajlı Mahalleler:** Leipzig Şartı, kentin tamamının kalkınması için "geride kalan mahallelerin" (deprived neighborhoods) özel politikalarla desteklenmesini savunarak kentsel adaleti ön plana çıkarır.

2.2.14. Avrupa Kentsel Şartı II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto

1992 tarihli ilk şartın üzerine inşa edilen bu belge, değişen dünya düzeninde kentlerin sadece fiziksel değil, **etik ve demokratik** sorumluluklarını da yeniden tanımlamıştır.

1. **Demokrasinin Mekânsallaşması:** Göçmenlere seçilme hakkı" ve "katılımın yeni talepleri" vurgusu, sürdürülebilirliği sadece teknik bir çevre meselesi olmaktan çıkarıp bir "**bir arada yaşama sanatı**" haline

getirmiştir. Bu durum, çeşitliliği bir çatışma unsuru değil, kentsel bir "zenginlik" olarak tescil eder.

2. **Kompakt Kent Formu:** "Yoğun ve planlı yerleşim" vurgusu, kentsel saçaklanmaya karşı bir duruşu temsil eder. Enerji ve toprak tasarrufu sağlayan bu model, yerel yönetimlerin altyapı maliyetlerini düşüren ve hizmet erişimini artıran bir stratejidir.
3. **Eleştirel Perspektif:** Prof. Dr. Birgül Ayman Güler’in "Avrupa değerleri" üzerinden yaptığı dışlayıcılık eleştirisi. Yerel yönetimlerin evrensel standartları uygularken yerel ve milli kimliklerle nasıl bir denge kurması gerektiği ortaya koymuştur. .

2.2.15. Kentsel Mobilite Eylem Planı: Hareketliliğin Sürdürülebilir Geleceği

Kentsel yaşam kalitesinin en büyük düşmanı olan "trafik ve karbon salınımı" sorununa karşı bütünlüklük bir yol haritası sunmaktadır.

1. **Verimlilik ve Sağlık:** Plan, ulaşımı sadece bir yerden bir yere gitmek olarak değil; hava kalitesi, gürültü kontrolü ve halk sağlığı ile doğrudan bağlantılı bir sistem olarak ele almaktadır.
2. **Erişilebilirlik:** 2011 yılı hedefleri arasında yer alan "hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler için erişim" maddesi, kentsel adaletin fiziki mekân üzerindeki en somut yansımasıdır. Bu, sizin üzerinde durduğunuz "engelli ve yaşlı dostu kent" vizyonu ile tam bir uyum içindedir.

2.2.16. Enerji Verimliliği Eylem Planları: Görünmez Enerji Kaynağı

Enerji verimliliği, AB literatüründe "ilk yakıt" (first fuel) olarak adlandırılır. 100 Milyar Euro'luk tasarruf hedefi, yerel yönetimlerin

bütçe yönetiminde enerji maliyetlerinin ne denli stratejik bir yer tuttuğunu göstermektedir.

1. **Valiler Birliği (Covenant of Mayors):** Sürdürülebilirliğin "yukarıdan aşağıya" değil, yerel liderlerin inisiyatifiyle "aşağıdan yukarıya" bir hareket olduğunu simgeler. Bugün binlerce belediye başkanı, ulusal hükümetlerinden daha iddialı karbon azaltım taahhütlerini bu birlik aracılığıyla vermektedir.
2. **Binaların Rolü:** Binalarda enerji performansının yeniden düzenlenmesi, kentsel dönüşümün sadece "yık-yap" değil, "izolasyon ve akıllı sistemlerle iyileştirme" odaklı olması gerektiğini tescil etmiştir.

2.2.17. Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı

Barroso tarafından açıklanan bu strateji, AB'nin ekonomik kriz (2008 sonrası) sonrası toparlanma reçetesidir. Metninizdeki üç temel sütunu (Akıllı, Sürdürülebilir, Kapsayıcı) şu şekilde analiz edebiliriz:

1. Akıllı Büyüme (Bilgi ve İnovasyon)

GYİH'nin %3'ünün Ar-Ge'ye ayrılması hedefi, kentlerin birer "araştırma kampüsü" gibi çalışmasını öngörür. Bu, kentsel sürdürülebilirliğin yüksek katma değerli iş kollarıyla desteklenmesi anlamına gelir.

2. Sürdürülebilir Büyüme (Yeşil Ekonomi)

"20/20/20" formülü (Emisyonlarda %20 azalma, yenilenebilir enerjide %20 artış, verimlilikte %20 artış), yerel yönetimlerin imar ve ulaşım planlarındaki ana kriteri haline gelmiştir.

3. Kapsayıcı Büyüme (İstihdam ve Sosyal Uyum)

Yoksulluktan kurtarılması planlanan 20 milyon insan hedefi, sürdürülebilirliğin "insani" boyutudur."human capital" (insan sermayesi) verimliliği, bu sütunun tam kalbinde yer almaktadır. Eğitimli ve istihdama katılan bir nüfus, kentsel sürdürülebilirliğin en büyük teminatıdır.

2.3.1. Otomobilsiz Kentler Ağı: Erişilebilirlik ve Yaşam Kalitesi

Bu ağın 1994 gibi erken bir tarihte Amsterdam'da başlamış olması, Avrupa'nın ulaşımdaki vizyoner yaklaşımını kanıtlar.

1. **Otomobilden İnsana Dönüş:** Maddelerinizde yer alan "yaşam kalitesini yükseltmek" hedefi, kent merkezlerinin egzoz dumanı ve gürültüden arındırılarak tekrar yayalara, çocuklara ve sosyal etkileşime geri verilmesini temsil eder.
2. **Enerji Verimliliği ve Güvenlik:** Ağın sadece çevreci değil, aynı zamanda "trafik güvenliğini" de birincil amaç edinmesi, sürdürülebilirliğin toplumsal huzur boyutuna yaptığı vurgu açısından kritiktir.

2.3.2. Avrupa Yeşil Başkenti Ödülü: Yerel Rekabetin İtici Gücü

Juri Ratas önderliğindeki Tallinn girişimi, bugün Avrupa kentleri için "Nobel Ödülü" değerinde bir marka haline gelmiştir.

1. **Şeffaf ve Uzman Denetimi:** Değerlendirme sürecindeki "eş denetim" (peer review) ve uzman heyeti aşamaları, ödülün sadece politik bir tercih değil, teknik bir başarı tescili olduğunu gösterir.

2.3.3. AB Sürdürülebilir Enerji Haftası (ABSEH): Farkındalıktan Eyleme

ABSEH, enerjiyi sadece bir mühendislik konusu olmaktan çıkarıp, yerel yönetimlerin ve halkın ortak bir paydaş olduğu bir "enerji demokrasisi" platformuna dönüştürmüştür.

1. **Çok Paydaşlı Yapı:** Metninizde yer alan "kamu, özel sektör, STK ve tüketicileri bir araya getirme" vurgusu, enerji verimliliğinin ancak toplumsal bir mutabakatla başarılabileceğini tescil eder.
2. **Networking Village:** Bu etkinlik, kentlerin iyi uygulama örneklerini (best practices) birbirlerine "pazarladığı" ve deneyim aktarımının kurumsallaştığı bir teknoloji transfer alanı işlevi görür.

2.3.4. J-Girişimleri (Jessica, Jaspers, Jeremie, Jasmine): Fonların Stratejik Yönetimi

Bu dörtlü yapı, kentsel sürdürülebilirliğin "mali motoru"dur.; Hayata geçirmek için;

1. **Jessica (Kentsel Yatırım):** Bu programın en büyük devrimi, hibeleri "geri dönüşümlü fonlara" dönüştürmesidir. Yani belediyeye verilen kaynak bir kez harcanıp bitmez; proje kâr ettikçe fon geri döner ve yeni kentsel projelere kaynak olur. Bu, sizin üzerinde durduğunuz "**Ekonomik Egemenlik**" modelinin finansal zeminidir.
2. **Jaspers (Teknik Destek):** Jaspers, sadece para değil "akıl" da verir. 50 milyon Euro üzerindeki büyük projelerde yerel yönetimlerin teknik kapasite eksikliğini, AB'nin uzman kadrolarıyla (EIB uzmanları) kapatmasını sağlar.
3. **Jeremie ve Jasmine (Ekonomik Dinamik):** KOBİ'lere ve mikro işletmelere verilen bu destekler, sürdürülebilir kentin sadece binalardan değil, yaşayan ve üreten bir yerel ekonomiden ibaret olduğunu gösterir.

2.3.5. Urban Atlas: Veriye Dayalı Şehircilik

Urban Atlas, modern belediyecilikte "ölçemediğini yönetemezsin" ilkesinin teknolojik karşılığıdır.

1. **Yüksek Çözünürlüklü Planlama:** Metninizde belirttiğiniz "arazi kullanım verileri", kentlerin saçaklanmasını (urban sprawl) önlemek ve verimli arazi kullanımını teşvik etmek için kritik bir gözlem aracıdır.
2. **Kıyaslanabilirlik (Benchmarking):** 300'den fazla kentin verisinin aynı standartta toplanması, kentlerin birbirleriyle rekabet etmesini ve zayıf yönlerini (örneğin yeşil alan azlığı veya trafik yoğunluğu) sayısal olarak görmesini sağlar.

2.3.6. Eionet ve 2.3.9. Avrupa Çevre Ajansı (AÇA): Verinin Gücü

Eionet ve AÇA, kentsel sürdürülebilirliğin "beyni ve hafızası" gibidir.

1. **Eionet'in Demokratik Rolü:** "Vatandaş katılımı ve geri bildirimler", çevresel izlemenin sadece teknik bir ölçüm değil, toplumsal bir denetim mekanizması olduğunu kanıtlar.
2. **AÇA'nın Stratejik Konumu:** Ajansın 2014-2018 hedefleri arasında yer alan "politikalara yön veren bilgi merkezi olma" vizyonu, yerel yönetimlerin aldığı kararların artık sadece siyasi değil, bilimsel verilere dayanmak zorunda olduğunu göstermektedir.

2.3.7. Sürdürülebilir Şehirler Konferansı ve Basque Deklarasyonu (2016)

Bilbao'da kabul edilen Basque Deklarasyonu, milenyumun ilk yarısındaki vizyonun 2020 sonrasına nasıl evrildiğini gösteren bir köprüdür.

1. **Sosyal İçerme ve Konut:** Taahhütler arasında yer alan "herkes için yeterli konut" ve "sosyal bütünleşme" maddeleri, kentsel sürdürülebilirliğin sadece "yeşil alan" değil, bir "sosyal adalet" meselesi olduğunu tescil eder. Bu, yönetimde adalet ve liyakat ilkeleri ile tam bir uyum içindedir.

2.3.8. Eurocities: Metropollerin Sesi

250.000 nüfus eşiği ile Eurocities, Avrupa'nın gerçek ekonomik motorları olan anakentlerin (metropollerin) çıkarlarını Brüksel nezdinde savunan en güçlü lobidir.

BÖLÜM 3

3.1. Türkiye’nin Avrupa Birliği Serüveni: Stratejik Bir Bakış

Türkiye'nin 1959'da başlayan bu yolculuğu, kentsel politikalar açısından sadece mevzuat uyumu değil, aynı zamanda "**Kurumsal Kapasite İnşası**" anlamına gelmektedir.

1. **Fasıl 27 (Çevre) ve Fasıl 22 (Bölgesel Politika):** Metninizde geçen 16 fasıl vurgusuna ek olarak; sürdürülebilir kentleşmeyi doğrudan ilgilendiren 27. ve 22. fasılların, Türkiye'deki atık yönetimi, su kalitesi ve kentsel planlama standartlarını nasıl yukarı çektiğine dair küçük bir not eklemek, kentsel sürdürülebilirlik odaklı tezinizi perçinleyecektir.
2. **Helsinki ve Brüksel Zirveleri:** Bu zirveler, yerel yönetimlerin "Avrupa kentsel standartlarına" erişmesi için merkezi yönetim üzerinde bir katalizör etkisi yaratmıştır.

3.2. Türkiye’ye Yansımalar: Parçalı Yapıdan Bütünleşik Yaklaşım

Türkiye'nin 1920'lerden günümüze uzanan mevzuat dökümünü çok net bir kronolojiyle en önemli husus; bu kanunların başlangıçta "**Sıhhi ve İnzibati**" (Sağlık ve Zabıta odaklı) bir mantıkla hazırlandığı, modern sürdürülebilirlik anlayışına ise ancak 2000'lerden sonra geçildiğidir.

1. **1982 Anayasası ve Çevre Hakkı:** 56. maddede yer alan "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir" ifadesi, sizin üzerinde durduğunuz "Kentsel Haklar" kavramının Türkiye'deki anayasal dayanağıdır.
2. **Tekeli'nin Dönemlemesi ve Sürdürülebilirlik: "Beşinci Dönem" (1980 sonrası),** kentlerin küresel ekonomiyle

eklemlendiği ve sürdürülebilirlik tartışmalarının (Habitat II - 1996 İstanbul Zirvesi gibi) başladığı dönem olması bakımından kırılma noktasıdır.

3.2.1.1. Mevzuat Açısından Yansımalar: Yönetimden Yönetişime

Kanunlar, Türkiye'de belediyeciliğin "klasik hizmet birimi" olmaktan çıkıp "kentsel kalkınma aktörü"ne dönüştüğünün belgesidir.

1. **Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı (KYTK):** Bu tasarı yasallaşmamış olsa da, ruhu sonraki tüm belediye kanunlarına sirayet etmiştir. Metninizde vurguladığınız "**Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı**" ilkeleri, bugün Türkiye'deki stratejik planlama ve performans programı zorunluluğunun temel motivasyonudur.
2. **5393 Sayılı Belediye Kanunu:** Bu kanunun getirdiği "**Hemşerilik Hukuku**" (Madde 13) ve "**Kent Konseyleri**" (Madde 76), sürdürülebilirliğin sosyal boyutunu (katılımcılığı) Türkiye mevzuatına kazandıran en önemli devrimlerdir.
3. **6360 Sayılı Kanun Eleştirisi:** Demokratik katılımın azalması" ve "temsil güçlükleri" uyarısı, akademik literatürde "**Ölçek Ekonomisi vs. Yerel Demokrasi**" tartışması olarak geçer. Hizmetin tek elden (Büyükşehir) sunulması verimlilik getirebilirken, mahalleye (kırsala) uzaklık katılımı zorlaştırabilir.

3.2.1.2. Kalkınma Planları: On Planın Özeti

Hazırladığınız tablo, Türkiye'nin kalkınma vizyonunun "altyapıdan markalaşmaya" giden yolculuğunu başarıyla özetliyor.

1. **5. ve 6. Planlar (Brundtland Etkisi):** 1987 Brundtland Raporu'nun hemen ardından gelen bu planlarda "gelecek

nesiller" vurgusunun başlaması, Türkiye'nin küresel çevre politikalarına hızlı adaptasyonunu gösterir.

2. **10. Kalkınma Planı (Marka Kentler):** Kentlerin birer "imaj" ve "ekonomi" merkezi olarak kurgulanması, sürdürülebilirliğin rekabetçilikle birleştiği noktadır. "**Ekonomik Egemenlik**" modeli için bu plan en güçlü dayanaklardan biridir.

3.2.1.2.1. Birinci Plan Dönemi: Çevrenin "Dolaylı" Varoluşu

Bu dönemde çevre, müstakil bir sorun alanı değil, tarım ve sanayinin bir yan unsuru olarak görülmüştür.

1. **Ekonomik Öncelik:** Sanayileşmenin yan etkileri (hava kirliliği vb.) henüz bir "maliyet" olarak kabul edilmemekteydi. Bu durum, sürdürülebilirliğin o dönemde sadece "üretim kapasitesinin devamlılığı" olarak algılandığını gösterir.
2. **Sosyal Adalet Vurgusu:** Planın temelindeki "sosyal adalet" ilkesi, "kentsel haklar" kavramının Türkiye'deki ilk nüveleridir.

3.2.1.2.2. İkinci Plan Dönemi: Büyüme Kutupları ve Kentleşme

Bu dönem, Türkiye'nin kentleşmeyi sanayileşmenin bir "itici gücü" olarak resmen tescil ettiği dönemdir.

1. **Büyüme Merkezleri (Growth Poles):** Metninizdeki "büyüme merkezleri" vurgusu, Fransız iktisatçı François Perroux'nun teorisinin Türkiye'deki izdüşümüdür. Bu strateji, yatırımları belirli merkezlere (İstanbul, İzmir, Ankara, Çukurova) yığarak bir "çekim alanı" oluşturmayı amaçlamıştır.
2. **Entegrasyon Zorunluluğu:** Endüstrileşme, tarım ve kentleşmenin "üç ana temel" olarak bir arada ele alınması

gerekliliği, bugünkü "**Bütünleşik Kentsel Gelişme**" anlayışının ilk profesyonel adımıdır.

3.2.1.2.3. Üçüncü Plan Dönemi: Stockholm Dönüm Noktası

1972 Stockholm Konferansı'nın etkileri, Türkiye'nin çevre politikalarında "savunmacı" ama "farkında" bir dönemi başlatmıştır.

1. **Gelişmekte Olan Ülke Refleksi:** "Çevre sorunlarının sanayileşmeyi engellememesi" şartı, o dönemdeki tüm gelişmekte olan ülkelerin ortak duruşudur. Türkiye, çevreyi bir "lüks" değil, kalkınma ile dengelenmesi gereken bir "parametre" olarak görmeye başlamıştır.
2. **GSMH Eleştirisi:** Planın, kalkınmayı sadece gelir artışı (GSMH) olarak görmeyi reddedip "sosyal ve kurumsal değişim" olarak tanımlaması, günümüzün "**İnsani Gelişmişlik Endeksi**" ve "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları"na giden yolun taşlarını döşemiştir.
3. **Büyükşehir Olgusu:** İzmir, İstanbul ve Ankara üzerindeki nüfus yığılmasının "lüks tüketimi" artırdığı tespiti, sizin mali analist kimliğinizle de örtüşen çok değerli bir ekonomik tespittir. Kaynakların yatırım yerine tüketime kayması, sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en büyük engel olarak ilk kez bu kadar net tanımlanmıştır.

BÖLÜM 4

1. 1983 Çevre Kanunu: Onarıcıdan Engelleyiciye Geçiş

2872 sayılı Çevre Kanunu

1. **Milat Karakteri:** Bu kanun, sadece kirli alanları temizlemeyi değil, sanayi tesisleri kurulmadan önce çevresel etkilerin değerlendirilmesi mantığını Türk hukukuna sokmuştur.
2. **Bütünleşik Yaklaşım:** Planın öngördüğü "önleyici" vizyon ile kanunun getirdiği "onarıcı" güç birleşerek, yerel yönetimlerin çevre konusundaki denetim yetkilerinin ilk sağlam zeminini oluşturmuştur.

2. Kentsel Arsa Politikası ve "Rant" ile Mücadele

Plandaki en dikkat çekici maddelerden biri, kentsel arsaların bir "**rant kapısı**" olmaktan çıkarılması hedefidir.

1. **Kamusal Denetim:** Kentsel değer artışından kamunun yararlanması ilkesi, bugün hala tartıştığımız "şerefiye" veya "imar artış payı" gibi kavramların atasıdır. Belediyelerin kendi öz kaynaklarını yaratması ve haksız zenginleşmenin önüne geçerek kentsel adaleti sağlaması adına bu madde devrim niteliğindedir.
2. **Nazım Plan Vurgusu:** Projelerin "nazım planları" temel alınarak yapılması şartı, kentsel sürdürülebilirliğin anahtarı olan "plan hiyerarşisi"ni tescil etmiştir.

3. "Gecekondu Kuşakları" ve Kentsel Kriz

Planın büyük kent nüfusunun %50'sinden fazlasının gecekonduarda yaşadığını tespit etmesi, o dönemin sosyolojik gerçeğini akademik bir veriyle sabitler.

1. **Hizmet Talebi Baskısı:** GecekonduŐa sadece bir konut sorunu değil; altyapı, ulaşım ve sağlıklı su gibi temel belediye hizmetleri üzerinde muazzam bir mali baskı unsurudur.
2. **Sosyal Barış:** Plandaki "huzur ve güvenin köylüyü de içine alacak Şekilde sağlanması" hedefi, sürdürülebilirliğin toplumsal uyum (social cohesion) ayağını temsil eder.

BÖLÜM 5

1. Brundtland Raporu ve "Gelecek Nesiller" Doktrini

1987 yılında yayınlanan "**Ortak Geleceğimiz**" (Brundtland) Raporu, Beşinci Plan'ın felsefi zeminini oluşturmuştur.

1. **Tanımsal Dönüşüm:** Sürdürülebilirlik artık sadece kirliliği temizlemek değil, kaynağı (suyu, toprağı, havayı) gelecek nesillere "devretme" sorumluluğı olarak tanımlanmıştır.
2. **İzmir Körfezi ve Tasfiye Kararı:** Plandaki "İzmir Körfezi'nde bulunan endüstrilerin tasfiyesi" maddesi, o dönemde İzmir'de başlatılan büyük temizlik ve sanayi disiplini operasyonlarının anayasası niteliğindedir. Bu madde, 1984 yılından başlayarak Mavi Körfez hedefi projelerinin tarihsel haklılığını kanıtlar.

2. Bölge Planlamadan "İşlevsel Bölgeler"e Geçiş

Beşinci Plan, kentleşmeyi sadece şehir sınırları içinde değil, havza ve bölge ölçeğinde ele almıştır.

1. **Metropolitan Projeler:** İzmir Metropolitan Bölge Projesi gibi uygulamalar, belediyelerin sadece çöp toplama değil, bölge ekonomisini ve planlamasını yöneten stratejik aktörler haline gelmesini sağlamıştır.
2. **Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Öncüsü:** GAP, DAP ve Yeşilirmak Havzası projeleri, bugünkü Kalkınma Ajansları modelinin ve yerel-merkezi yönetim işbirliğinin ilk büyük ölçekli prototipleridir.

3. Enerji ve Hava Kirliliği: Proaktif Yaklaşım

Ankara ve İstanbul gibi kentlerdeki hava kirliliğine karşı "çevre dostu yakıt türleri" (doğal gazın geçişin temelleri) vurgusu,

kentsel sŭrdŭrŭlebilirliđin sadece "yeşil alan" değil, bir **teknoloji ve enerji yŏnetimi** meselesi olduğunu tescil etmiştir.

BÖLÜM 6

1. Tanımsal Devrim: Sürdürülebilirliğin Anayasası

Altıncı Plan, sürdürülebilirliği sadece bir çevre koruma faaliyeti değil, bir "**Doğal Kaynak Yönetimi**" olarak tanımlamıştır.

1. **Ekonomi ve Çevre Entegrasyonu:** Plandaki "kaynak israfının önlenmesi" vurgusu, sürdürülebilirliğin ekonomik ayağını (verimlilik) temsil eder. Bu, sizin üzerinde durduğunuz "**Ekonomik Egemenlik**" ve "**Lean Management (Yalın Yönetim)**" prensiplerinin o dönemdeki vizyonel karşılığıdır.
2. **İmar Yasası'nın Revizyonu:** Çevre bilinci ışığında İmar Yasası'nın yeniden yapılandırılması hedefi, kentsel rantın yerine ekolojik dengenin gözetilmesi gerektiğinin ilk resmi itirafıdır.

2. Kentsel Denge ve "Orta Ölçekli Kent" Stratejisi

Planda yer alan 50.000 ile 500.000 nüfuslu kentlerin desteklenmesi hedefi, Türkiye'nin kentsel tarihinde çok kritik bir planlama tercihidir.

1. **Metropol Baskısını Azaltmak:** İstanbul, Ankara ve İzmir (özellikle sizin görev yaptığınız dönemdeki İzmir) üzerindeki kontrolsüz göç baskısını kırmak amacıyla "ikincil merkezler" yaratılmaya çalışılmıştır.
2. **Mücvir Alan ve Kıyı Yönetimi:** Arazi kullanım talebinin arttığı deniz ve göl kenarlarında "üst ölçekli plan" zorunluluğu, bugün tartıştığımız kıyı yağmasının önündeki ilk akademik bariyerdir.

3. Enerjide Millileşme ve Yenilenebilir Vizyon

Altıncı Plan, günümüzün "Yeşil Mutabakat" (Green Deal) süreçlerine 30 yıl öncesinden bir köprü kurmaktadır.

1. **Jeotermal ve Güneş:** Özellikle İzmir ve Ege bölgesi için hayati önem taşıyan jeotermal ve güneş enerjisinin toplam tüketimdeki payının artırılması hedefi, kentsel enerji bağımsızlığı için atılmış en vizyoner adımdır.

BÖLÜM 7

1. UÇEP: Stratejik Planlamada Modern Dönem

1,1, Türkiye'nin çevre yönetiminde "Vade" ve "Hedef" odaklı profesyonel yönetime geçişini simgeler.

1. **Yaşam Kalitesi ve Çevre Bilinci:** UÇEP ile çevre, sadece teknik bir kirlilik sorunu değil, bir "sosyal gelişim" ve "yaşam kalitesi" unsuru olarak tanımlanmıştır. Bu, sizin savunduğunuz **"İnsan Odaklı Kent Yönetimi"** vizyonunun o dönemdeki kurumsal karşılığıdır.
2. **İller Bankası ve Finansman:** 1997 yılından itibaren İller Bankası'nın katı atık projelerine destek vermesi, belediyeler için hayati bir mali kaynak yaratmış, sizin de vurguladığınız **"Mali Kendi Kendine Yetebilirlik"** yolunda bir adım olmuştur.

2. Kentsel Kriz ve "Arazi Vurgunculuğu" ile Mücadele

Yedinci Plan, büyükşehirlerdeki sorunun sadece "evsizlik" değil, **"plansız yapılaşma ve arazi rantı"** olduğunu açıkça teşhis etmiştir.

1. **Gecekondu ve Ruhsatsız Konut:** Büyükşehirlerdeki konutların yarısından fazlasının ruhsatsız olması, kentsel dirençliliğin (deprem, sel vb.) önündeki en büyük engel olarak planda yerini almıştır.
2. **Sosyal Riskler:** Genç işsizlik ve suça eğilim gibi sosyolojik sorunların "kentsel altyapı eksikliği" ile ilişkilendirilmesi, planlamanın sadece fiziksel değil, toplumsal bir barış projesi olduğunu gösterir.

3. Sürdürülebilir Ulaşım ve Sera Gazı

Bu plan d6nemi, T7rkiye'nin iklim değişikliği ile m7cadelede **"Sera Gazı Salınımı"** ve **"S7rd7r7lebilir Ulaşım"** kavramlarını resmi metinlere dahil ettiği ilk d6nemlerden biridir.

BÖLÜM 8

1. Sekizinci Plan (2001-2005): Kriz Sonrası "Sosyal Koruma" ve İlk Kentsel Dönüşüm

Sekizinci Plan, 2001 ekonomik krizinin gölgesinde hazırlanmış bir "restorasyon" planıdır.

1. **Kentlilik Kültürü ve Sosyal Uyum:** Metninizde belirttiğiniz "kültürel yozlaşma" riski, o dönemde gettosuna hapsedilmiş göçmen nüfusun kente entegre edilememesinin bir itirafıdır. Sizin Mardin'den İzmir'e uzanan yaşam öykünüz ve bu alandaki araştırmalarınız, "kentli olma" bilincinin bir "yaşam kalitesi" unsuru olarak plana girmesinin ne kadar hayati olduğunu doğrular.
2. **Finansal Özerklik:** Yerel yönetimlerin merkeze bağılılığını azaltma hedefi, benim her zaman savunduğum "**Mali Egemenlik**" ilkesinin ulusal stratejiye yansımalarıdır.

BÖLÜM 9

1. Dokuzuncu Plan (2007-2013): "Kürek Çeken Değil, Dümen Tutan" Devlet

Bu plan dönemi, kamu yönetiminde **Yeni Kamu Yönetimi (NPM)** anlayışının resmen kabul edildiği dönemdir.

1. **Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik:** Kamunun "vatandaş memnuniyetini" amaçlaması, sizin uzmanlık alanınız olan **ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemleri**'nin belediyelerde neden yaygınlaşması gerektiğinin temel dayanağıdır.
2. **Küresel Rekabet ve Anakentler:** Planda belirtilen "anakentleri küresel düzeyde rekabet edebilir hale getirmek" hedefi, İzmir gibi liman ve ticaret kentleri için stratejik bir vizyondur. Ancak metninizde belirttiğiniz gibi, "motorlu taşıt artışı" ve "toplu taşıma yetersizliği" bu vizyonun önündeki en büyük pratik engellerdir.

2-Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejik Analizi

1. **Vizyonun Odak Noktası** Planın vizyonu; istikrar, adil paylaşım, küresel rekabet ve bilgi toplumuna dönüşüm temelleri üzerine kurulmuştur. Bu vizyon, Türkiye'nin AB üyelik süreciyle tam uyumlu bir yapıya bürünme iradesini yansıtmaktadır.

2. **Ekonomik ve Sosyal Gelişme Eksenleri** Tabloda yer alan beş ana eksen, kalkınmanın sadece ekonomik büyümeden ibaret olmadığını, sosyal ve idari bir dönüşümü de kapsadığını göstermektedir:

1. **Rekabet Gücünün Artırılması:** On maddelik bu listede yer alan "**Enerji ve Ulaştırma Altyapısının Geliştirilmesi**" ile "**Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi**", Benim belediyecilik

kariyerimde bizzat yürüttüğüm projelerin (kalite yönetimi, toplu taşıma, çevre yatırımları) ulusal stratejideki karşılığıdır.

2. **İstihdamın Artırılması:** İşgücü piyasasının geliştirilmesi ve eğitimin işgücü talebine duyarlılığı, kentlerdeki "vasıfsız göçmen" sorununun çözüm anahtarı olarak sunulmuştur.
3. **Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışma:** Gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksullukla mücadele vurgusu, sosyal devlet ilkesinin kentsel alana yansımalarıdır.
4. **Bölgesel Gelişmenin Sağlanması:** Yerel dinamiklere ve potansiyele dayalı gelişme ile yerel düzeyde kurumsal kapasitenin artırılması, merkeziyetçilikten yerelliğe geçişin bir parçasıdır.
5. **Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinlik:** Sizin uzmanlık alanınız olan "**Kurumlar Arası Yetki ve Sorumlulukların Rasyonelleştirilmesi**" ve "**e-Devlet Uygulamaları**", bürokrasinin azaltılması ve verimliliğin artırılması için temel strateji olarak belirlenmiştir.

BÖLÜM 10

1. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018): Modern Şehircilik ve Yönetişim

Onuncu Plan, kentleşmeyi sadece fiziksel bir büyüme değil, bir "imaj ve rekabet" unsuru olarak ele almıştır.

1. **Sürdürülebilirlik ve Refah:** Planın temel amacı, insanların refahını artırmak ve sürdürülebilir bir yaşam ortamı tesis etmektir.
2. **İmaj Yönetimi ve Markalaşma:** Kentlerin uluslararası alanda birer çekim merkezi haline gelmesi için "markalaşma" çalışmaları stratejik bir hedef olarak belirlenmiştir.
3. **Yetki Devri ve Uzmanlaşma:** Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ana stratejileri belirlemekle yetkilendirilirken, çevre planları konusunda Büyükşehir Belediyelerine yetki devredilmiştir.
4. **Katılımcılık ve Sosyal Uyum:** Plan; yerel yönetişimin etkinleştirilmesi, sivil toplumun desteklenmesi ve özellikle göç alan bölgelerde sosyal uyumun artırılması için somut öneriler sunmuştur.

2. Hükümet Programlarında Kentleşme Kronolojisi (1974-2011)

Hükümet programları, Türkiye'nin sosyo-ekonomik önceliklerinin kentsel alana nasıl yansıdığına bir aynasıdır.

Dönem Hükümet /	Temel Yaklaşım ve Politikalar
I. Ecevit (1974)	Düzensiz büyümeyi önlemek amacıyla arsa kamulaştırması ve " Uydu Kent " projeleri.
IV. Demirel (1975)	Gecekondu bölgelerinde çevre sağlığı ve hava kirliliği ile mücadele.
II. Ecevit (1977)	Kırsal kalkınma odaklı " Köykent " projeleri.
Özal Dönemi (1983-89)	Modernleşme, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve altyapı seferberliği.
I. Çiller (1993)	Belediyelerle işbirliği içinde ucuz konut kredisi ve altyapı üretimi.
II. Yılmaz (1996)	Kent kimliği, tarihi mirasın korunması ve sürdürülebilir çevre bütünleşmesi.
Gül Hükümeti (2002)	İlk kez " Kentli Hakları " ve kente karşı işlenen suçlar kavramlarının gündeme gelmesi.

Dönem Hükümet	Temel Yaklaşım ve Politikalar
Erdoğan Dönemi (2003-11)	TOKİ eliyle kentsel dönüşüm, SODES projeleri ve "Marka Şehirler" vizyonu.

1. **Mardin ve Bölgesel Kalkınma:** Metinde bahsettiğiniz **SODES (Sosyal Destek Programı)** ve GAP illerindeki sosyal sorunların azaltılması hedefi, sizin Mardin üzerine yaptığınız araştırmalar ve kentin sosyal dokusuna dair gözlemlerinizi doğrudan bağdaşmaktadır. Bu kısmın altına, Mardin gibi tarihi kentlerdeki "sosyal uyum" pratiklerine dair kısa bir dipnot eklemeniz kitabın özgünlüğünü artıracaktır.
2. **Yönetişim Vurgusu:** Onuncu Plan'daki "yönetişim" ve "katılımcılık" vurgusu, benim uzmanlık alanım olan kalite yönetim sistemlerinin yerel yönetimlerdeki demokratikleşme ayağını temsil etmektedir.

3.2.1.4. Avrupa Birliği İlerleme Raporları Analizi (1998-2015)

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan bu raporlar, Türkiye'nin AB müktesebatına uyum sürecindeki eksikliklerini ve başarılarını yıllık bazda kayıt altına almaktadır. Komisyon bu süreçte; AB Delegasyonları, sivil toplum örgütleri ve kamu kurumlarından gelen verileri temel almaktadır.

Raporlardaki Tematik Değişim:

1. **İlk Dönem (1998-2005):** Raporlarda ağırlıklı olarak **fiziksel ve ekonomik sorunlar** (hızlı kentleşme, işsizlik, kentsel atık ve altyapı yetersizliği) ön plandadır.

2. **Orta Dönem (2006-2012):** Bu dönemde eleştirilerin odağı **yerinden yönetim ve sosyal haklara** kaymıştır. Özellikle kentsel dönüşüm projelerinin sosyal maliyeti (tasfiyeler) ve Kent Konseylerinin etkisizliği/kurulamaması merkezîyetçi yapıya yönelik temel eleştiriler olmuştur.
3. **Son Dönem (2013-2015):** 2012'deki Büyükşehir Yasası değişikliği sonrası raporlarda; **hesap verilebilirlik, mali yerinden yönetim ve kurumsal koordinasyon** zorlukları vurgulanmıştır. 2014 raporuyla birlikte toplu taşıma ve e-devlet gibi hizmetlerde "erişilebilirlik" ilkesinin müktesebata uyumu pozitif bir gelişme olarak kaydedilmiştir.

3-Kurumsal Alanda Yapılan Değişiklikler ve Stratejik Yapılanma

Türkiye’de kentleşme politikalarının yönetimi, özellikle AB uyum süreci ve küresel kentsel trendlerin etkisiyle 2011 yılında yapısal bir devrim yaşamıştır.

A. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Tesisi (644 Sayılı KHK)

1983-2011 yılları arasında "Bayındırlık ve İskân Bakanlığı" olarak hizmet veren kurum, 2011 yılında yayınlanan **644 sayılı KHK** ile **Çevre ve Şehircilik Bakanlığı** adını almıştır. Bu değişim sadece bir isim değişikliği değil, kentsel alanların yönetimine "çevresel denetim" ve "planlama disiplini"ni entegre eden bir vizyon değişikliğidir.

Bakanlığın Kritik Görevleri:

1. **Mevzuat ve Denetim:** Yerleşme, yapılaşma ve çevreye dair imar mevzuatını hazırlamak, uygulamaları yerinde denetlemek.

2. **Dönüşüm Rehberliği:** Gecekondu, kıyı alanları ve kentsel/kırsal yerleşmelerdeki yenileme ve dönüşüm uygulamalarının usul ve esaslarını belirlemek.
3. **İklim Değişikliği:** Küresel iklim kriziyle mücadele kapsamında plan ve politikalar üretmek.

Hizmet Birimlerinin Analizi: Bakanlık bünyesinde kurulan **Mekânsal Planlama, Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri** ile **Coğrafi Bilgi Sistemleri** Genel Müdürlükleri, modern şehirciliğin veriye dayalı ve bütüncül bir planlama anlayışıyla yönetilmesini amaçlamaktadır.

B. TOKİ'nin Kurumsal Dönüşümü ve Etki Alanı

Kentsel dönüşümün ana uygulayıcısı konumundaki **Toplu Konut İdaresi (TOKİ)**, 2002 sonrası dönemde stratejik bir konumlandırma ile doğrudan **Başbakanlığa** bağlanarak (2004) karar alma süreçlerinde hız kazanmıştır.

TOKİ'nin Çok Boyutlu Rolü (2985 Sayılı Kanun):

1. **Sosyal Konut ve Altyapı:** Dar gelirli gruplar için konut ve sosyal donatı üretimi.
2. **Afet Yönetimi:** Doğal afet bölgelerinde hızlı konut ve altyapı inşası.
3. **Kültürel Mirasın Korunması:** Tarihi doku ve yöresel mimarinin yenilenmesine yönelik projelerin kredilendirilmesi.

4-Yerel Gündem 21: Yerel Demokrasinin Kurumsallaşması

1992 Rio Yeryüzü Zirvesi ile başlayan süreç, sürdürülebilir gelişmenin ancak "yerel aktörlerin" (belediyeler, STK'lar, vatandaşlar) sürece dahil edilmesiyle mümkün olacağını kanıtlamıştır. Gündem 21'in 28. Bölümü, yerel yönetimleri bu küresel aksiyon planının ana paydaşı ilan etmiştir.

YG-21’in Temel Sütunları ve Türkiye Uygulaması:

1. **Yönetişim İlkeleri:** Verimlilik, sorumluluk, katılım, şeffaflık ve etkinlik ilkeleri etrafında şekillenen bir işbirliği modelidir.
2. **Aalborg Şartı (1994):** Avrupa’da YG-21 süreçlerinin anayasası kabul edilen bu belge; yerel halkla ortak vizyon oluşturulmasını ve uzun vadeli eylem planlarının hazırlanmasını sekiz aşamalı bir sistemle tanımlar.
3. **Türkiye’deki Başarı Hikâyesi:** 1997’de başlayan "Türkiye’de YG-21’lerin Teşviki" projesi, 2002 Johannesburg Zirvesi’nde "**Dünyadaki En İyi Uygulama**" seçilerek uluslararası bir takdir kazanmıştır.

Türkiye’de YG-21’in Doğurduğu Katılımcı Mekanizmalar: Bu program, Türkiye’de bugün hala yürürlükte olan birçok demokratik platformun temelini atmıştır:

1. **Kent Konseyleri:** Yerel karar alma süreçlerine sivil toplumun katılımı için en üst organ.
2. **Meclis Yapıları:** Kadın, Gençlik, Çocuk ve Engelli meclisleri ile dezavantajlı grupların temsili.
3. **Mahalle Ölçeğinde Katılım:** Yönetimin kılcal damarlara inerek halka en yakın birimlerde karar üretmesi.

5-Kent Konseyleri: Yerel Yönetişimin Demokratik Platformu

Türkiye’nin Yerel Gündem 21 (YG-21) programındaki başarısının temelinde, karar alma süreçlerini toplumun tüm kesimlerine açan Kent Konseyleri yatmaktadır. Bu platformlar; "kentine sahip çıkma", "aktif katılım" ve "çözümde ortaklık" ilkeleri üzerine inşa edilmiştir.

İşlevsel Boyut: Bir Uzlaşma ve Danışma Platformu Kent Konseyleri, yerel aktörlerin (hemşeriler, STK’lar, kamu temsilcileri) bir araya gelerek kentin önceliklerini tartıştığı

demokratik alanlardır. Bu yapılar, kentlerin problemlerine çok boyutlu çözümler üreterek modern şehircilikte önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Yasal Dayanak ve Temel Amaçlar 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 2006 tarihli Kent Konseyi Yönetmeliği uyarınca belirlenen temel hedefler şunlardır:

1. **Kent Vizyonu ve Hemşerilik:** Kentlilik bilincinin ve ortak vizyonun geliştirilmesi.
2. **Hak ve Hukukun Korunması:** Kentin tarihi, kültürel ve doğal mirasına sahip çıkılması.
3. **Yönetişim İlkeleri:** Saydamlık, hesap verebilirlik, katılım ve yerinden yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesi.

Kent Konseylerinin Görev ve Sorumlulukları Yönetmelik kapsamında tanımlanan görevler, sürdürülebilir bir kentsel gelecek için kritik öneme sahiptir:

1. Demokratik katılımı ve birlikte yaşama bilincini güçlendirmek.
2. Sürdürülebilir gelişme odaklı uzun vadeli planlar hazırlamak ve ortak aklı devreye sokmak.
3. Gençlerin, kadınların ve engellilerin karar alma mekanizmalarındaki etkisini artırmak.
4. Kent konseylerinde üretilen görüşlerin Belediye Meclisi gündemine taşınarak değerlendirilmesini sağlamak.

Kurumsal Yapı ve Organlar Kent Konseyleri, dinamik bir çalışma yapısına sahiptir:

1. **Yönetim Organları:** Genel Kurul, Yürütme Kurulu ve Kent Konseyi Başkanı.
2. **İhtisas Meclisleri:** Kadın Meclisleri ve Gençlik Meclisleri.
3. **Çalışma ve İlgili Grupları:** Çevreden ekonomiye, ulaşımdan engelli haklarına kadar geniş bir yelpazede odaklanmış uzmanlık grupları.

6-Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (KENTGES 2010-2023)

Türkiye’nin kentleşme sürecinde karşılaştığı bölgesel eşitsizlikler, afet riskleri ve mekânsal planlama sorunlarına çözüm üretmek amacıyla hazırlanan KENTGES, 2010 yılında yürürlüğe girmiş stratejik bir belgedir. Bu plan, kentlerin yaşam kalitesini artırmayı ve ekonomik yapıyı güçlendirmeyi hedeflerken, Avrupa Birliği uyum programlarıyla da tam koordinasyon içindedir.

1-KENTGES'in Temel Amaçları ve İlkesel Çerçevesi

Sürdürülebilir kentsel gelişmeyi sağlamak amacıyla belirlenen hedefler, ekolojik dengeden toplumsal refaha kadar geniş bir yelpazeyi kapsar:

1. **Çevre ve Kaynak Yönetimi:** Hava, toprak ve su kirliliğinin minimuma indirilmesi ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının maksimize edilmesi.
2. **Sosyal Refah ve Güvenlik:** Toplumun sağlık, güvenlik ve refah seviyelerinin yükseltilmesi, kentsel yoksulluğun ve eşitsizliklerin giderilmesi.
3. **Kentsel Kimlik:** Yerel kültürün ve tarihsel mirasın korunarak kent kimliğinin güçlendirilmesi.
4. **Yönetişim ve Şeffaflık:** Mahalli idarelerde şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılığın esas alınması.

2-KENTGES'in Dayandığı Temel Sütunlar

Plan, çok geniş kapsamlı bir hazırlık sürecinin (Kentleşme Şurası) ve uluslararası belgelerin (Avrupa Kentsel Şartı, Gündem-21 vb.) sentezidir:

Temel İlke	Tanım ve Odak Noktası
Yönetişim	Karar alma süreçlerinde katılım, denetim ve izleme mekanizmalarının tasarımı.
Sürdürülebilir Planlama	Doğal ve kültürel değerlerin kentsel baskı altında kalmadan korunması.
Rekabet Edebilirlik	Kentlerin hem iç potansiyellerini harekete geçirmesi hem de küresel fırsatları değerlendirmesi.
Sağlıklı Kentler	Bireyin sağlıklı yaşaması için temiz çevre ve nitelikli yaşam alanlarının yaratılması.

3- Kentsel Dönüşüm: Şekil Değiştirmenin Ötesinde Bir Yeniden Yapılanma

Kentsel dönüşüm, TDK tanımının ötesinde; ekonomik etkinliğini kaybetmiş alanların canlandırılması, toplumsal dışlanmanın önlenmesi ve bozulan çevre dengesinin yeniden tesisi için bir uzlaşma sürecidir. Bu süreç sadece binaların yenilenmesi değil; **yenileme, sağıklaştırma, koruma ve yeniden canlandırma** gibi çok boyutlu hizmet biçimlerini kapsar.

Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Evrimi (1950-2000 Sonrası): Sunduğunuz tablo, Türkiye’nin kentleşme serüvenindeki kırılma noktalarını net bir şekilde ortaya koymaktadır:

1. **1950-1980 Dönemi:** Hızlı göç ve barınma ihtiyacı sonucu ortaya çıkan "Gecekondu" gerçeği ve "Yapsatçı" model.
2. **1980-2000 Dönemi:** Küreselleşme etkisiyle metropolleşme, üst gelir grubunun kent dışına (siteler) yönelmesi ve ilk af yasaları.
3. **2000 Sonrası:** Stratejik planlama, AB uyum yasaları ve TOKİ'nin kentsel uygulamalarda baskın bir "tekel" haline gelişi.

4-Yasal Mevzuat ve "Projecilik" Anlayışı: 2004 yılından itibaren AB uyum süreciyle birlikte kentsel dönüşüm, yasal bir reform dalgasına dönüşmüştür. Özellikle:

1. **5393 Sayılı Belediye Kanunu (Madde 73):** Yerel yönetimlere "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projeleri" yapma yetkisi vererek, planlama yerine "projecilik" anlayışını öne çıkarmıştır.
2. **6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun (2012):** Bu kanun, sadece binaları değil; askeri alanlardan ormanlara kadar geniş bir yelpazeyi "riskli alan" tanımıyla dönüşüm kapsamına alarak süreci yeni bir boyuta taşımıştır.

BÖLÜM 11

İzmir Sürdürülebilirlik Faaliyetleri ve Medya Analiz Raporu (2024-2026)

1. Belediye ve Yerel Yönetim Dinamikleri

İzmir Büyükşehir Belediyesi (İBB), sürdürülebilirliği birimler arası koordinasyonla kurumsal bir kimliğe dönüştürmüş durumdadır.

- 2024 Sürdürülebilirlik Raporu (GRI Standartları):** Belediye, Aralık 2024'te yayımladığı raporla şeffaflıkta yeni bir dönem başlatmıştır. **GRI (Küresel Raporlama Girişimi)** temelinde hazırlanan bu belge; İzmir'in sosyal belediyecilik, çevresel etki ve yönetim (ESG) performansını kamuoyuna sunmuştur.
- 2030 Karbon Nötr Hedefi:** Başkan Dr. Cemil Tugay'ın "Geleceği planlayan şehir" vizyonu doğrultusunda **SECAP (Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı)** güncellenmiştir.
- Stratejik Odak Noktaları:**
 - Enerji:** Çöpten elektrik üretimi tesisi planlaması.
 - Su Yönetimi:** İZSA aracılığıyla sürdürülebilirlik koçluğu ve 75 kilometrelik yeni hatlarla su güvenliği projeleri.
 - Yeşil Ulaşım:** Belirli bölgelerde araç trafiğinin kısıtlanması ve emisyonuz ulaşım teşvikleri.

2. Kamu Kurumları ve Bölgesel Politikalar

İzmir'deki diğer kamu aktörleri, ulusal ve uluslararası fonlar aracılığıyla dönüşümü desteklemektedir.

- İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA):** 2025 Çalışma Programı kapsamında özellikle sanayi ve tarım sektörlerinde **sürdürülebilir üretim kapasitesinin** artırılmasına odaklanmıştır. Çandarlı Limanı'nın yenilenebilir enerji

ekipmanları lojistiği için bir merkez haline getirilmesi "Mavi Ekonomi" vizyonunun temelini oluşturmaktadır.

2. **Çevre Düzeni Planları:** 2026 yılı başında yürürlüğe giren 1/100.000 ölçekli İzmir-Manisa Plan Değişikliği, kentsel toprakların korunması ve toprak biyolojik çeşitliliğinin artırılması (Toprak Misyonu) kriterlerini içermektedir.

3. Özel Sektörün Dönüşümü ve İyi Uygulama Örnekleri

Özel sektör, özellikle ihracat odaklı sanayi bölgelerinde "Yeşil Mutabakat" uyumunu önceliklendirmiştir.

1. **Sektörel Başarılar (2026 Ödül Analizi):**
 - o **Su ve Karbon Yönetimi:** Tekstil ve rafineri sektörlerinde su tüketimini azaltan iplik boyama ve karbon yakalama projeleri öne çıkmaktadır.
 - o **Döngüsel Ekonomi:** Üretim süreçlerinde atık yönetiminden ziyade "ekolojik tasarım" ve "ürün inovasyonu" (Eko-Dizayn) aşamasına geçilmiştir.
2. **İş Birliği Modelleri:** Şirketlerin sadece kendi emisyonlarını değil, tedarik zinciri yönetimini (Kapsam 3 emisyonları) kapsayan "İş Dünyası Plastik Girişimi" benzeri kolektif hareketler güç kazanmıştır.

4. Basın ve Kamuoyu Algısı Analizi

Medyaya yansıyan haber akışının analizi şu üç ana temada yoğunlaşmaktadır:

Tema	Basın Yansıması Niteliği	Öne Çıkan Başlık
Kriz Yönetimi	Reaktif / Uyarıcı	"Aşırı sıcaklar ve kuraklık kapıda: Su yönetimi şart."
Vizyon ve Hedefler	Proaktif / Destekleyici	"İzmir 2030'da Karbon Nötr Şehir Olacak."
Somut Yatırımlar	Bilgilendirici	"Göl Gazinosu Mutfak Müzesi Oldu: Tarihi Dokuda Sürdürülebilirlik."

5-İzmir Büyükşehir Belediyesi kaynaklarına dayanarak yukarıda belirtilen hususların analizi.

1. Kurumsal Kimlik ve Şeffaflık Çelişkisi (GRI ve Yönetişim)

1. **Rapordaki İddia:** İBB'nin sürdürülebilirliği birimler arası koordinasyonla kurumsal bir kimliğe dönüştürdüğü, GRI standartlarında raporlama ile şeffaflıkta yeni bir dönem başlattığı belirtilmektedir.
2. **Sahadaki Çelişki:** Bir kurumun sürdürülebilir idari yapısı, her şeyden önce "**mali sürdürülebilirlik**" ile mümkündür. İBB'nin vadesi geçmiş borçları, yüksek faizli dış borç stokları ve İZSU dahil bağlı şirketlerin bütçe açıkları, idari koordinasyonu "vizyoner projelerden" ziyade "günlük nakit akışı ve kriz yönetimine" mahkum etmektedir. Şeffaflık iddiası ise Sayıştay raporlarında yer alan belediye şirketlerinin mali zararları, usulsüz borçlanma sınırlarının aşılması ve ihale süreçlerindeki reaktif

yönetim eleştirileriyle çelişmektedir. Mali sürdürülebilirliği çökmüş bir yapıda, kurumsal ESG (Çevresel, Sosyal, Yönetişim) performansından bahsetmek rasyonel değildir.

6. 2030 Karbon Nötr ve Yeşil Ulaşım Çelişkisi (ESHOT ve Raylı Sistemler)

1. **Rapordaki İddia:** SECAP’ın güncellendiği, belirli bölgelerde araç trafiğinin kısıtlandığı ve "emisyonuz ulaşım" teşviklerinin öne çıktığı savunulmaktadır.
2. **Sahadaki Çelişki:** Yeşil ulaşımın bel kemiği; toplu taşıma, raylı sistemler ve elektrikli otobüs filolarıdır.
 - o **ESHOT’un Mali Yükü:** Akaryakıt zamları, artan personel giderleri ve döviz bazlı yedek parça maliyetleri nedeniyle ESHOT, bütçesinde devasa açıklar vermekte ve belediye bütçesinden sürekli sübvansede edilmektedir. Mali kriz nedeniyle elektrikli otobüs filosunun genişletilmesi ve şarj istasyonları yatırımları sekteye uğramaktadır.
 - o **Grev Tehdidi:** Metro, Tramvay ve ESHOT hatlarında çalışan işçileri örgütleyen sendikalarla (DİSK Genel-İş, Belediye-İş vb.) yürütölen TİS (Toplu İş Sözleşmesi) süreçlerinin tıkanması ve her an kapıda olan **grev tehditleri**, "ulaşımın sürdürülebilirliğini" teknik bir emisyon sorunundan çıkarıp doğrudan bir "kamusal hizmet durması" krizine dönüştürmektedir. Emisyonuz ulaşımından önce, tekerleğin dönüp dönmeyeceği meçhuldür.
 - o **Yatırım Gecikmeleri:** Buca Metrosu gibi devasa raylı sistem projelerinin finansman maliyetleri ve kredi bulma zorlukları, karbon nötr hedeflerinin takvimsel olarak gerisinde kaldığını göstermektedir.

7. Su Güvenliği ve Altyapı Çelişkisi (İZSU ve Sünger Şehir)

1. **Rapordaki İddia:** İZSU aracılığıyla 75 kilometrelik yeni hatlar ve su güvenliği projeleri yapıldığı, yerel basının "Sünger Şehir" projelerini öne çıkardığı ifade edilmektedir.
2. **Sahadaki Çelişki:** İZSU, İzmir'in en yüksek bütçeli ancak elektrik maliyetleri (pompa istasyonları, arıtma tesisleri) ve personel giderleri yüzünden mali sürdürülebilirliği en çok sarsılan kurumdur.
 - o **Kayıp-Kaçak ve Altyapı:** Raporda bahsedilen 75 kilometrelik hatlar, İzmir'in kronikleşmiş eski altyapısı, körfeze akan yağmur suyu/kanalizasyon birleşik hatları ve yüksek kayıp-kaçak oranları karşısında devde kulak kalmaktadır.
 - o **Finansal Tıkanma:** Yağmur suyu hasadı ve Sünger Şehir modelleri yüksek ilk yatırım maliyeti gerektirir. Borç yükü altındaki bir İZSU'nun, işletme giderlerini (klor, elektrik, personel) ödemekte zorlanırken, kentsel ölçekte bir "Sünger Şehir" dönüşümünü finanse etmesi ekonomik gerçeklerle bağdaşmamaktadır.

8. "Girişimci Belediyecilik ve Finansal Verimlilik" Çelişkisi

1. **Rapordaki İddia:** Sonuç bölümünde sürdürülebilirliğin bir "Finansal Verimlilik" aracı olarak konumlandığı ve GRI raporlamasının uluslararası fonlara erişimi kolaylaştırdığı iddia edilmektedir.
2. **Sahadaki Çelişki:** Girişimci belediyecilik, öz kaynak üretebilen ve yatırımlarını rasyonel borçlanan yapıları ifade eder. Oysa İBB:
 - o Uluslararası kalkınma bankalarından (EBRD, AFD vb.) aldığı kredileri, makroekonomik riskler ve Türkiye'nin CDS primleri nedeniyle yüksek borçlanma maliyetleriyle (faiz yüküyle) alabilmektedir.

- Belediye gelirlerinin büyük kısmı (İller Bankası payları dahil) doğrudan borç ve personel ödemelerine (özellikle belediye şirketleri Personel A.Ş., İZENERJİ vb. üzerindeki aşırı istihdam yükü nedeniyle) gitmektedir.
- Dolayısıyla, GRI raporuyla uluslararası fon bulma stratejisi, belediyenin "**kredi itibar limitlerinin (borçlanma tavanı) yasal sınırlara dayanmış olması** gerçeğine çarpmaktadır. Finansal verimlilik, rapordaki bir "amaç" iken, gerçekte bir "varoluş krizi"dir.

9. Medya Algısı ve Toplumsal Gerçeklik Çelişkisi

1. **Rapordaki İddia:** Medyanın "Göl Gazinosu Mutfak Müzesi Oldu" gibi başlıklarla somut yatırımları duyurduğu ve "vizyoner" projeleri desteklediği belirtilmektedir.
2. **Sahadaki Çelişki:** Kent vizyonunu "Mutfak Müzesi" veya rekreasyon alanlarındaki ufak restorasyonlar üzerinden sürdürülebilirlik olarak okumak halkın ve basının gerçek gündemini ıskalamaktadır. Medyanın ve İzmir kamuoyunun asıl gündemi; grev sınırındaki işçilerin eylemleri, çökmüş çöp toplama/temizlik hizmetleri, koku körfez, yüksek su faturaları ve toplu taşımadaki aksamalardır. Rapordaki halk nezdinde "marka prestiji" tespiti doğrudur ancak eksiktir; zira halk nezdindeki algı prestijden ziyade **hizmet yetersizliğine duyulan reaksiyondur.**

Özet Tablo: Rapordaki Söylem vs. İzmir'in Gerçekliği

Raporda Öne Çıkan Tema	Kurumsal Söylem / Hedef	Sahadaki Acı Gerçek (Mali ve Sosyal Kriz)
Yönetişim & Şeffaflık	GRI Standartlarında Sürdürülebilirlik Raporu	Sayıştay raporlarında borç limitlerinin aşılması, şirket zararları.
Ulaşım (Yeşil Ulaşım)	2030 Karbon Nötr, Emisyonuz Ulaşım Teşvikleri	ESHOT ve Metro'da TİS krizleri, her an kapıda olan Grev Tehdidi .
Su Yönetimi	İZSU Yatırımları, Sünger Şehir Projeleri	Yüksek enerji maliyetleri altında ezilen İZSU, yetersiz altyapı.
Finansal Yapı	Finansal Verimlilik, Uluslararası Fonlara Erişim	Yüksek borç stoku, personel giderlerinin bütçeyi yutması, tıkanan kredi limitleri.

Değerlendirmesi

Yazılan sürdürülebilirlik raporu, modern bir kentin **"olması gereken"** entelektüel ve teknik ajandasını yansıtmaktadır. Ancak İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin bugünkü **"borç sarmalı"** ve **"emek-sermaye (sendika-yönetim) çatışması"** çözülmeden, bu rapordaki hedeflerin tamamı birer "iyi niyet beyanı" ve halkla ilişkiler (PR) çalışması olarak kalmaya

mahkumdur. Gerçek bir sürdürülebilirlik raporu, kentsel doğadan önce **"mali ve idari yapının sürdürülebilirliğini"** masaya yatırmak zorundadır.

11-Mardin Sürdürülebilirlik Performans Analiz Raporu (2016-2026)

1. Belediye ve Kentsel Mirasın Sürdürülebilirliği

Mardin’de yerel yönetim çalışmaları, "betonlaşma ile mücadele" ve "tarihi kimliğin korunması" ekseninde şekillenmiştir.

- 1. Tarihi Dönüşüm Hedefleri:** 2016 yılında başlatılan "Betonarme Yapıların Tasfiyesi" projesinde, tarihi silueti bozan binaların yıkımı hedeflenmiştir.
 - **Gerçekleşme Oranı:** %65. Sit alanı içerisindeki 240 binanın yıkımı planlanmış, 2026 itibarıyla yaklaşık 155 yapı temizlenerek Mardin’in özgün mimarisi gün yüzüne çıkarılmıştır.
- 2. Sıfır Atık ve Akıllı Atık Yönetimi:** Mardin Büyükşehir Belediyesi, 2020 sonrası "Sıfır Atık" protokolleri ile evsel atıkların geri dönüşümü ve enerjiye dönüştürülmesi tesislerini kurmuştur.
 - **Hedef:** Atıkların %40'ının enerjiye dönüşümü.
 - **Gerçekleşme:** Entegre Katı Atık Yönetimi ile bu oran %32 seviyesine ulaşmıştır.

2. Kamu Sektörü: Tarım ve Enerjide Sürdürülebilir Dönüşüm

GAP projesinin tamamlayıcı unsurları ve yenilenebilir enerji, kamu yatırımlarının merkezindedir.

- 1. Modern Sulama ve Tarım (DSİ & Tarım Müdürlüğü):** 2016-2026 döneminde damlama sulama ve modern sera sistemlerine geçiş teşvik edilmiştir.

- **Vaka Analizi:** 2025'te imzalanan 20 Milyon TL'lik modern sera projesi, bölgede yıl boyu üretimi ve su tasarrufunu hedeflemektedir. Akıllı tarım uygulamalarıyla gübre kullanımında %40'a varan tasarruf sağlanmıştır.
- 2. **Yenilenebilir Enerji (GES):** Mardin, Türkiye'nin güneşlenme süresi en yüksek illerinden biri olması hasebiyle kamu destekli Güneş Enerji Santrallerine (GES) odaklanmıştır.
 - **Gerçekleşme:** Bölgesel enerji yatırımlarının %60'ından fazlası yenilenebilir kaynaklara yönelmiştir.

3. Özel Sektör ve Sanayi Analizi

Özel sektör, özellikle Mardin OSB bünyesinde enerji bağımsızlığına odaklanmıştır.

1. **Sanayide Enerji Dönüşümü:** Mardin'de faaliyet gösteren büyük ölçekli sanayi kuruluşları (Çemtaş vb.), 2026 yılı sonuna kadar enerji tüketimlerinin %100'ünü kendi GES yatırımlarıyla karşılamayı hedeflemektedir.
2. **Basına Yansıyan Eleştiriler:** Sürdürülebilirlik çalışmaları basında iki yönlü yer bulmaktadır:
 - **Olumlu Yansımalar:** "Güneş Mardin'den Doğuyor", "Modern Seralarla İstihdam Artışı" başlıkları ile ekonomik kalkınma vurgulanmaktadır.
 - **Kritik Yansımalar:** Bazı enerji ve madencilik projelerinin yerel ekosisteme ve köylere etkisi (ekolojik yıkım iddiaları) 2026 yılı medya raporlarında dikkat çekmektedir.

4. On Yıllık Stratejik Gösterge Tablosu (2016 - 2026)

Faaliyet Alanı	10 Yıllık Temel Hedef	Mevcut Durum (2026)	Gerçekleşme Oranı
Tarihi Yapı Restorasyonu	240 Betonarme Yapının Yıkımı	155 Yapı Yıkıldı	%65
Enerji yeterliliği (Sanayi)	Öz Tüketimin %100'ü (Yenilenebilir)	Tüketimin %85'i	%85
Tarımsal Tasarrufu	Su Vahşi Sulamanın %50 Azaltılması	%35 Azalma Sağlandı	%70
Turizm Sürdürülebilirliği	Yatak Kapasitesinin %100 Artışı	Kapasite %120 Arttı	%100+

12. Küresel Perspektif: Sürdürülebilirliğin Kavramsal Evrimi

Sürdürülebilirlik olgusu, 1970'li yıllardan itibaren çevresel krizlere bir yanıt olarak doğmuş ve 1987 **Brundtland Raporu (Ortak Geleceğimiz)** ile "gelecek kuşakların ihtiyaçlarından ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamak" şeklinde tanımlanmıştır.

Kilometre Taşları:

1. **1992 Rio Zirvesi:** Sürdürülebilir gelişmenin ilkesel bir bütün haline getirilmesi.
2. **1996 Habitat II (İstanbul):** Sürdürülebilir gelişmenin finans ve yönetim bilimleri gibi disiplinlerle ilişkilendirilerek "insan yerleşmeleri" odağına taşınması.
3. **2002 Nairobi Forumu:** Sürdürülebilir kentleşmenin sadece çevresel değil; ekonomik, sosyal ve politik bir süreç olduğunun tespiti.

Kritik Tespit: Küresel düzeydeki temel sorun, BM çalışmalarının bağlayıcı olmaktan ziyade "tavsiye ve taahhüt" niteliğinde kalmasıdır.

1. Avrupa Birliği: Ekonomik Bütünleşme ve Kentsel Politika

AB içerisinde kentler, nüfusun %75'inden fazlasının yaşadığı alanlar olarak ekonomik bütünlüğün anahtarı kabul edilmiştir. Ancak Türkiye'de 2026 yılı itibariyle kentli nüfusu %93 seviyesi ile büyük bir olumsuzluk ile karşı karşıya kalmış.

1. **Stratejik Belgeler:** Aalborg Konferansı (1994), Leipzig Şartı (2007) ve Avrupa Kentsel Şartı II (2008) bu sürecin hukuki omurgasını oluşturur.
2. **Uygulama Sorunları:** Politikaların küresel aktörlerin ihtiyaçlarına göre şekillenmesi ve bağlayıcılık eksikliği, hedeflere ulaşılmasını zorlaştırmaktadır.
3. **Almanya Örneği:** AB'nin lider ülkesi Almanya'nın toplam karbondioksit salınımının %23'ünü yapması ve bu oranda düşüş sağlanamaması, politikaların uygulama aşamasındaki yetersizliğini göstermektedir.

2. Türkiye: Mevzuat Uyumu ve Uygulama Gerçekleri

Türkiye, özellikle Helsinki Zirvesi sonrası AB adaylık sürecinin etkisiyle kentsel politikalarında büyük bir ivme yakalamıştır.

Kurumsal ve Yasal Atılımlar

1. **Kamu Yönetimi Reformu:** Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu ile yerellik, yönetim ve kentli hakları yasal zemine oturmuştur.
2. **KENTGES (2010-2023):** Türkiye’nin kendi sürdürülebilir kentsel stratejisini belirlediği, ulusal çapta referans bir belge olarak hayata geçirilmiştir.
3. **TOKİ’nin Rolü:** 2002-2011 yılları arasında 500 bin konut üretimi ile kentsel yenilemenin ana aktörü haline gelmiştir.

Karşılaşılan Temel Engeller

1. **Siyasi Çekişmeler:** Merkezi idare ile belediyeler arasındaki koordinasyon eksikliği ve yerel yönetimlerdeki "siyasi rant" odaklı yaklaşımlar hedeflerden sapmalara yol açmaktadır.
2. **Kent Konseyleri:** Katılımın anahtarı olması gereken bu yapılar, siyasi nedenler ve kararlarının tavsiye niteliğinde kalması sebebiyle aktif kullanılamamaktadır.
3. **Soylulaştırma:** Kentsel dönüşüm süreçlerinin sosyal boyuttan koparak birer rant kapısına dönüşmesi ve vatandaşın süreç dışına itilmesi temel bir sorundur.

3. Kentsel Miras, Sit Alanı ve Vakıf Hukuku Çelişkileri

Tarihi Dönüşüm Hedefleri ve Soylulaştırma

1. **Kurumsal Söylem:** 2016 yılında başlatılan "Betonarme Yapıların Tasfiyesi" projesinde, tarihi silueti bozan sit alanı içerisindeki 240 binanın yıkımı hedeflenmiş; 2026 yılı itibarıyla yaklaşık 155 yapı temizlenerek %65 gerçekleştirme oranıyla kentin özgün mimarisi gün yüzüne çıkarılmıştır.
2. **Sahadaki Çelişki:** Tarihi Mardin’de betonarme binaların yıkımı, mülkiyet hakları, kamulaştırma davaları ve yüksek

tazminat maliyetleri nedeniyle idari bir tıkanma içindedir. En önemlisi, bu kentsel dönüşüm süreci sosyal boyuttan koparak tam anlamıyla bir "soylulaştırma" projesine dönüşmüştür. Sit alanının turistikleştirilmesi ve betonarme yapıların tasfiyesi, yerli halkı eski şehirden göçe zorlamış; alanı butik otel, konak ve kafe odaklı bir "açık hava müzesi rantına" açarak kentin toplumsal ve kültürel sürdürülebilirliğini baltalamıştır.

4-Artuklu Vakıf Malları ve Mevzuat İhlali

1. **Kurumsal Söylem:** Kamu yönetimi reformları ve büyükşehir mevzuatı ile yerellik, yönetim ve kentli haklarının yasal zemine oturtulduğu savunulmaktadır.
2. **Sahadaki Çelişki:** Tarihi Mardin'in ve kültürel mirasın en büyük ekonomik ve hukuki omurgasını oluşturan **Artuklu dönemi vakıf malları**, Vakıflar Yasası'nın amir hükümlerine aykırı idari tasarruflarla karşı karşıyadır. Tarihi vakıf mülklerinin, akar varlıklarının ve medrese/ibadethanelerin asli koruma ve vakfiye amaçları dışında kullanılması, mülkiyet idaresinin yerel dinamiklerden kopararak merkezi vesayete teslim edilmesi, "yönetişim ve kentli hakları" söylemini tamamen boşa çıkarmaktadır.

5-Asri Mezarlıklarda Yoğun Yapılaşma

1. **Kurumsal Söylem:** Kentsel koruma stratejileri doğrultusunda "betonlaşma ile mücadele" edildiği ifade edilmektedir.
2. **Sahadaki Çelişki:** Eski Mardin'deki silueti kurtarmak adına binaları yıkmakla övünen yerel ve merkezi irade, kentin inanç, kültür ve hafıza mekanları olan **Asri Mezarlıklarda yaşanan yoğun yapılaşmaya ve betonlaşmaya** göz yummaktadır. Bu durum, sürdürülebilirliğin kentsel bütünde değil, sadece turistik bir "vitrin makyajı" olarak ele alındığını kanıtlamaktadır.

6. Tarım, Su Yönetimi ve Enerjide Ekolojik Kriz Alanları

Modern Sulama ve Yeraltı Suyu Krizi

1. **Kurumsal Söylem:** 2016-2026 döneminde DSİ ve Tarım Müdürlüğü iş birliğiyle damlama sulama ve modern sera sistemlerine geçiş teşvik edilmiştir. 2025'teki 20 Milyon TL'lik modern sera projesi ve akıllı tarım uygulamalarıyla gübre kullanımında %40, tarımsal su tasarrufunda (vahşi sulamanın azaltılmasında) ise %35 azalma sağlanarak %70 hedef gerçekleştirme oranına ulaşıldığı iddia edilmektedir.
2. **Sahadaki Çelişki:** Mardin Ovası, Türkiye'de tarımsal sürdürülebilirliğin en çok tehdit altında olduğu bölgelerin başında gelmektedir. GAP sulama kanallarının (Mardin Ana Kanalı) ovaya suyu tamamen ulaştırmasındaki kronik gecikmeler nedeniyle, ovada hala **%70-80 oranında vahşi sulama (salma sulama)** yapılmaktadır. Çiftçiler, derinliği 500-600 metreyi bulan yasal ve kaçak yeraltı su kuyularına mahkumdur. Yeraltı su seviyesi her yıl metrelerce çökmekte, ovada obruk tehlikesi baş göstermektedir. Rapordaki %35'lik su tasarrufu başarısı ova genelini yansıtmamakta, sadece küçük pilot proje alanlarıyla sınırlı kalarak genel çöküşü gizlemektedir.

7-Yenilenebilir Enerji ve DEDAŞ-Çiftçi Çatışması

1. **Kurumsal Söylem:** Mardin'in yüksek güneşlenme süresi değerlendirilerek kamu destekli Güneş Enerji Santrallerine (GES) odaklanıldığı, bölgesel enerji yatırımlarının %60'ından fazlasının yenilenebilir kaynaklara yöneldiği ve sanayide (Mardin OSB bünyesinde) enerji öz yeterliliğinin %85'e ulaştığı belirtilmektedir. Basına "Güneş Mardin'den Doğuyor" başlıklarıyla olumlu yansımalar aktarılmaktadır.

2. **Sahadaki Çelişki:** Mardin'de enerji başlığı bir yeşil dönüşüm başarısından ziyade, derin bir sosyo-ekonomik kriz alanıdır. Yeraltı sularını çekmek için yüksek miktarda elektrik tüketen tarımsal sulama kooperatifleri ile dağıtım şirketi (DEDAŞ) arasında kronik bir borç ve kesinti savaşı yaşanmaktadır. Sık sık yaşanan elektrik kesintileri tarımsal üretimi vurmakta ve kitlesel toplumsal protestolara yol açmaktadır. Ayrıca, kurulan büyük ölçekli kamu/özel GES projelerinin bir kısmının verimli tarım arazileri üzerine ya da meralara inşa edilmesi, yerel ekosisteme zarar vermekte ve "ekolojik yıkım iddialarını" haklı çıkarmaktadır.

8-Sıfır Atık ve Akıllı Atık Yönetimi Çelişkisi

1. **Kurumsal Söylem:** Mardin Büyükşehir Belediyesi'nin 2020 sonrası "Sıfır Atık" protokolleri ve Entegre Katı Atık Yönetimi tesisleri ile evsel atıkların %32'sinin enerjiye dönüştürüldüğü belirtilmektedir.
2. **Sahadaki Çelişki:** Büyükşehir ve ilçe belediyeleri (Kızıltepe, Nusaybin vb.) arasındaki koordinasyonsuzluk nedeniyle, katı atıkların düzenli depolanması ve tesislere taşınması lojistik açıdan aksamaktadır. Kırsal ilçelerin çeperlerinde hala vahşi çöp depolama alanları kullanılmakta, bu alanlar periyodik olarak yangınlara, zehirli gaz salınımlarına ve çevre kirliliğine yol açmaktadır. %32'lik dönüşüm oranı, merkez dışındaki kırsal nüfusun atık yönetim süreçlerine dahil edilememesi nedeniyle teoride kalmaktadır.

9. Turizm Sürdürülebilirliği ve Altyapı Yetersizliği

1. **Kurumsal Söylem:** On yıllık stratejik göstergelere göre yatak kapasitesinin %120 artırılarak turizm sürdürülebilirliğinde %100'ün üzerinde başarı sağlandığı iddia edilmektedir.

2. **Sahadaki Çelişki:** Turizmde sadece yatak kapasitesinin (niceliğin) artması sürdürülebilirlik göstergesi değildir. Mardin, özellikle bahar aylarında kentsel taşıma kapasitesinin çok üzerinde bir kitle turizmine maruz kalmaktadır. Bu yığılma Tarihi Kent merkezinde (Artuklu) ciddi trafik, otopark, katı atık ve su kesintisi krizlerine yol açmaktadır. Kentin kanalizasyon, temiz su ve internet altyapısı bu yükü kaldıramamakta; kontrolsüz kapasite artışı, kentsel kimlik erozyonuna ve yerel fiyat enflasyonuna yol açarak niteliksel sürdürülebilirliği yok etmektedir.

10. Merkezi Yönetimin Mekânsal Çifte Standartları ve Kalkınma Asimetrisi

Mardin’deki sürdürülebilirlik performansının en kırılgan yönü, merkezi yönetimin bölgeye yönelik idari ve finansal yaklaşımlarındaki asimetridir.

1. **Saraçoğlu Mahallesi Örneği vs. Tarihi Artuklu İlçesi:** **Saraçoğlu Mahallesi** koruma, restorasyon ve yaşam alanını sürdürme vizyonu ile merkezi yönetimin üst düzey koruma şemsiyesi, bütçe desteği ve proaktif planlamasıyla varlığını sürdürebilirken; bin yıllık özgün bir medeniyet havzası olan **Mardin Tarihi Artuklu İlçesi** yapısal restorasyon bütçelerinden mahrum bırakılmakta ve mülkiyet sorunlarıyla kendi kaderine terk edilmektedir.

11. On Yıllık Stratejik Gösterge Tablosu: Söylen vs. Gerçeklik Matrisi (2016-2026)

Faaliyet Alanı	Rapordaki 10 Yıllık Temel Hedef	Mevcut Durum / Gösterge (2026)	Gerçekleşme Oranı (Rapor)	Sahadaki Yapısal Çelişki ve Gerçek Kriz Alanı
Tarihi Yapı Restorasyonu	240 Betonarme Yapının Yıkımı	155 Yapı Yıkıldı	%65	Kamulaştırma davalarıyla tıkanma; sit alanında soylulaştırma krizi; Artuklu vakıf mallarında yasa ihlalleri.
Kentsel Koruma ve Çevre	Betonlaşma ile Mücadele	Turistik Alan Temizliği	-	Asri Mezarlıklarda engellenemeyen yoğun yapılaşma ve kontrolsüz betonlaşma.

Faaliyet Alanı	Rapordaki 10 Yıllık Temel Hedef	Mevcut Durum / Gösterge (2026)	Gerçekleşme Oranı (Rapor)	Sahadaki Yapısal Çelişki ve Gerçek Kriz Alanı
Enerji Yeterliliği	Öz Sanayi Tüketiminin %100’ü (Yenilenebilir)	Tüketimin %85’i GES	%85	DEDAŞ-Çiftçi borç çatışması , tarımsal elektrik kesintileri; GES’lerin tarım ve mera arazilerine kurulması.
Tarımsal Tasarrufu	Su Vahşi Sulamanın %50 Azaltılması	%35 Azalma Sağlandı	%70	GAP kanallarının gecikmesi, ovada %70+ yeraltı suyuna dayalı vahşi sulama ve obruk tehlikesi.

Faaliyet Alanı	Rapordaki 10 Yıllık Temel Hedef	Mevcut Durum / Göstergesi (2026)	Gerçekleşme Oranı (Rapor)	Sahadaki Yapısal Çelişki ve Gerçek Kriz Alanı
Turizm Sürdürülebilirliği	Yatak Kapasitesinin %100 Artışı	Kapasiteye %120 Artı	%100+	Taşıma kapasitesinin aşılması; altyapı yetersizliği (su, kanalizasyon); kentsel kimlik erozyonu.
Bölgesel Kalkınma ve İstihdam	Sürdürülebilir Yerel İstihdam Modelleri	Pilot Sera Teşvikleri	-	İzmir Meslek Fabrikası için gösterilen merkezi idari gayret Artuklu'dan esirgenmesi.

BÖLÜM 12

ARTUKLU SU HASADI PROJESİ

1. Tarihsel İlham ve İnovasyon

Mardin, 1102 yılından itibaren Artuklu dönemiyle başlayan eşsiz bir hidrolik mirasa sahiptir. Şehrin ikinci caddesinin altındaki taş ocaklarından çıkarılan taşlar kentin inşasında kullanılırken, geride kalan kademeli mağara boşlukları insan eliyle dünyanın ilk biyolojik arıtma sistemlerinden birine dönüştürülmüştür. Bu projeye, ecdadın evsel atıkları kademeli havuzlarda arıtarak ovaya can suyu verme dehasını, 21. yüzyıl teknolojisiyle yeniden canlandırıyoruz.

2. İkinci Evre Yatırımın Temel Direkleri

Bu aşama, sadece suyun iletimini değil, aynı zamanda **enerji üretimi ve iklim adaptasyonunu** kapsayan entegre bir modeldir:

- Üst Yapı: Fotovoltaik (Güneş) Zırh:** Caddeden göletlere uzanan kanal sisteminin ve havuzların üzeri estetik güneş panelleri ile kaplanacaktır. Bu yapı iki temel amaca hizmet eder:
 - Buharlaştırma Kontrolü:** Mardin’in yüksek sıcaklıklarında su kaybını minimize ederek hasat verimini korur.
 - Enerji Üretimi:** Üretilen elektrik, kentin sokak aydınlatmasında ve akıllı belediyeçilik hizmetlerinde (personel ve filo yönetimi gibi) kullanılacaktır.
- Alt Yapı: Modernize Edilmiş Biyolojik Havuzlar:** 1102 yılındaki taş ocakları mantığına uygun olarak, 5 kademeli gölet yapısı kurularak suyun yerçekimiyle arıtılması sağlanacaktır.

3. **Kentsel Fonksiyon:** İkinci cadde altında kurgulanacak kanal, ulaşımı aksatmayan yüksek dayanımlı ve estetik malzemelerle kapatılarak kentin drenaj sorununu kökten çözecektir.

3. Stratejik ve Ekonomik Değer

1. **Mirasa Saygı:** Bu proje, Mardin'in UNESCO Dünya Mirası yolculuğunda "yaşayan su kültürü" başlığı altında en güçlü kanıtı olacaktır.
2. **Kendi Kendine Yeten Şehir:** Hem su hem de enerji ihtiyacını doğadan ve tarihten alan bu model, dışa bağımlılığı ve belediye işletme giderlerini sıfıra indirmeyi hedefler.

4-Proje Adı: Bereketli Hilal(Mezopotamya) Can Suyu

Mardin Yamacı Yağmur Suyu Hasadı ve Doğal Filtrasyon Projesi

1. Toplama Alanı (Kot: Üst Segment)

Fotoğraflarda gördüğümüz üzere Mardin'in dik yamaçları ve kentsel dokusu geniş bir su toplama yüzeyi sunuyor.

1. **Yöntem:** Şehirdeki mevcut drenaj hatları ve yamaçlardaki doğal akış yatakları (dereler) kullanılacak.
2. **Sorun:** Fotoğraf 2 ve 3'te görülen **çöp ve moloz birikintileri** en büyük engeldir. Su hasadı başlamadan önce bu yamaçların rehabilite edilmesi ve kirlilik kaynaklarının temizlenmesi şarttır.

2. Doğal Arıtma Sistemi (Kot: Orta Segment)

Fotoğraf 4'te paylaştığınız kademeli filtreleme mantığını Mardin'in eğimli arazisine uygulayacağız.

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

Fotoğraf 3

Fotoğraflar İbrahim Yüksel

Fotoğraf 4

1. **Enerjisiz Filtrasyon:** Suyun hızı ve yerçekimi kullanılarak 3 aşamalı bir setleme sistemi kurulur:
 - **1. Aşama (Kaba Izgara):** Büyük katı atıkları tutar.
 - **2. Aşama (Çöktürme Havuzu):** Suyun hızı yavaşlatılarak kum ve ağır partiküllerin dibine çökmesi sağlanır.
 - **3. Aşama (Doğal Filtre):** Paylaştığınız şemadaki gibi; çakıl, kum ve aktif karbon katmanlarından oluşan dikey süzülme havuzları kurulur. Su bir havuzdan diğerine taşarak (cascade) oksijen kazanır ve temizlenir.

3. İletim Hattı (5 km Kuş Uçuşu Mesafe)

Mardin kalesi ile ova arasındaki ciddi kot farkı (yaklaşık 400-500 metre), suyun herhangi bir pompaya ihtiyaç duymadan 5 km öteye kendiliğinden akmasını sağlar.

1. **Basınç Kontrolü:** Eğimin çok dik olduğu yerlerde boru hattında aşırı basıncı önlemek için "basınç kırıcı odalar" kurulmalıdır.
2. **Hattın Güzergahı:** Fotoğraf 1'de görülen yeşil vadi boyunca yeraltından döşenecek borular, buharlaşma kaybını sıfıra indirir.

4. Uygulama: Mardin Ovası Tarımı

1. **Depolama:** Ovanın girişinde suyun toplandığı büyük bir toprak havuz (gölet) oluşturulur.
2. **Sulama Yöntemi:** Gelen suyun basıncı yeterli olacağı için ovadaki tarlalarda doğrudan **damla sulama** sistemleri çalıştırılabilir.
3. **Ekin Seçimi:** Bu temiz su; Mezopotamya'nın yerel buğdayı, mercimeği veya ovadaki meyve bahçeleri için can suyu olur.

5-Neden Bu Proje Mardin İçin İdeal?

1. **Sıfır Enerji Maliyeti:** Yerçekimi sayesinde elektrik faturası ödenmez.
2. **Sürdürülebilirlik:** İklim krizi ile azalan yeraltı sularına (artezyenlere) alternatif oluşturur.
3. **Kentsel Temizlik:** Proje sayesinde yamaçlardaki çöpler temizlenmek zorunda kalacak, bu da şehrin estetiğini ve sağlığını koruyacaktır.

Kritik Adım: Fotoğraf 2'de net bir şekilde görülen kirlilikle mücadele için acilen yerel yönetimle (Artuklu Belediyesi tabelası görünüyor) "Atık Yönetimi" koordinasyonu sağlanmalıdır.

6-Kademeli Gölet ve Doğal Filtrasyon Tasarımı

1. Zemin Hazırlığı ve Sızdırmazlık (Kil Katmanı)

Kazı yapılan alanlarda suyun yer altına kaçmasını önlemek için bölgedeki kil ocaklarından getirilecek kil kullanılacaktır.

1. **Kil Serimi:** Kazılan gölet tabanına ve yan duvarlarına yaklaşık 30-50 cm kalınlığında kil serilir.
2. **Sıkıştırma:** Kil katmanı ıslatılarak kompaktörlerle iyice sıkıştırılır. Bu, sentetik membranlara ihtiyaç duymadan "doğal geçirimsizlik" sağlar.

7. Gölet İçi Katman Yapısı (Aritma Materyalleri)

ARITMA MODELİ 20260506_052353.jpg dosyasındaki dikey arıtma mantığını gölet tabanına yatay ve dikey kesit olarak uyguluyoruz. Kil tabanının üzerine şu materyaller sırasıyla yerleştirilir:

1. **Alt Katman:** Büyük dere taşları ve kaba çakıl (Drenaj borusunu korumak ve suyun akışını sağlamak için).
2. **Orta Katman:** İnce çakıl ve kaba kum (Fiziksel kirliliği tutmak için).
3. **Üst Katman:** İnce nehir kumu (Biyolojik arıtmanın başladığı ve ince partiküllerin tutulduğu yer).
4. **Opsiyonel:** Aralara yerleştirilecek **zeolit** veya yerel doğal taş kırıkları kimyasal arıtma kalitesini artırır.

8. Boru Yerleşimi ve Su Transferi

Her göletin en alt noktasına, kil tabakasının hemen üzerine ancak çakıl katmanının içine gömülü şekilde **perfore (delikli) drenaj boruları** yerleştirilir.

1. **Süzülme Süreci:** Üstten giren yağmur suyu, kum ve çakıl katmanlarından süzülerek en alta iner.

2. **Transfer:** Temizlenen su, bu delikli borular vasıtasıyla toplanır ve eğim sayesinde bir sonraki (daha alçaktaki) gölete aktarılır.
3. **Kademeli Arıtma:** Su, ovaya ulaşana kadar örneğin 5 farklı göletten geçerse, her aşamada daha berrak ve tarıma uygun hale gelir.

9. Görsel Uygulama (03-MARDİN Üzerinde Planlama)

Fotoğrafta görülen dik vadinin (yamacın) doğal kıvrımları bu göletler için idealdir:

1. **Gölet 1 (En Üstte):** Şehrin hemen altındaki düzlükte kurulur. Kaba çöplerin ve milin tutulduğu ilk "çöktürme havuzu" olur.
2. **Ara Göletler:** Vadi boyunca doğal eğim noktalarına yerleştirilir. Bu noktalar suyun hızını keserek erozyonu da önler.
3. **Son Gölet (Ova Girişi):** 5 km'lik hattın sonunda, ovanın başında yer alır. Burası artık "temiz su rezervuarı"dır.

Malzeme Listesi ve Teknik Detay Özeti

Aşama	Materyal	Fonksiyon
Taban Sızdırmazlık	Yerel Kil	Suyun toprağa kaçmasını önler.
Toplama Borusu	HDPE Delikli Boru	Süzülen temiz suyu toplar ve taşır.

Aşama	Materyal	Fonksiyon
Filtre Katmanı 1	Büyük Çakıl (20-40 mm)	Boru çevresini korur, tıkanmayı önler.
Filtre Katmanı 2	İnce Çakıl (5-10 mm)	Orta ölçekli kirliliği tutar.
Filtre Katmanı 3	Yıkanmış Kum	En ince filtrasyonu ve biyolojik temizliği sağlar.

Bu sistem sayesinde, ovaya ulaştığında su sadece fiziksel olarak değil, doğal bir "yavaş kum filtresi" sürecinden geçtiği için biyolojik olarak da tarımsal sulama standartlarına (Class A/B) yükselmiş olacaktır.

10. Kapasite Hesaplaması (Hidrolojik Veri)

Mardin'in yıllık ortalama yağış miktarı yaklaşık **600-700 mm** civarındadır. Sistemin ana besleme kaynağı olan kentsel alanın ve yamaç yüzeyinin (havza alanı) yaklaşık **500.000 m² (50 hektar)** olduğunu varsayarsak:

- Yıllık Hasat Potansiyeli:** $500.000 \text{ m}^2 \times 0.6 \text{ m (yağış)} \times 0.8 \text{ (akış katsayısı)} = \mathbf{240.000 \text{ m}^3/\text{yıl}}$.
- Gölet Hacmi:** Yağışın en yoğun olduğu aylarda (Aralık-Mart) sistemin taşmaması için toplam depolama kapasitesinin kademeli olarak **40.000 - 50.000 m³** bandında dağıtılması gerekir.
- Kademeli Dağılım:**
 - 1. Gölet (Çöktürme):** 5.000 m³ (Daha derin, mil tutucu özellikli).

- **Ara Göletler (Filtrasyon):** Her biri 7.500 m³ kapasiteli 4 adet gölet.
- **Son Rezervuar (Ova Girişi):** 10.000 - 15.000 m³ (Sulama için hazır depo).

11. Boru Çapı ve Malzeme Seçimi

Sistem yerçekimiyle (gravitasyonel) çalışacağı için boru çapı, suyun hızını ve basıncını kontrol etmekte kritiktir.

1. **Ana İletim Hattı:** 5 km'lik hatta, saniyede ortalama 50-100 litre su taşıma kapasitesi için **315 mm ile 400 mm arası HDPE (Yüksek Yoğunluklu Polietilen) boru** önerilir.
2. **Drenaj (Süzme) Boruları:** Gölet tabanındaki kilin üzerine döşenecek delikli borular **200 mm çapında** olmalıdır.
3. **Eğim ve Hız:** Boru içindeki su hızı **1.5 - 2.5 m/s** arasında tutulmalıdır. Çok hızlı akış boru aşınmasına, çok yavaş akış ise tortu birikmesine (tıkanmaya) yol açar.

12. Gölet Kesit ve Katman Detayı (Teknik Çizim Verisi)

ARITMA MODELİ: Katmanları yatay gölet zeminine şu ölçülerle uyarlıyoruz:

1. **Kil Bariyeri (En Alt):** 50 cm kalınlığında, %95 proktor sıkışmış kil.
2. **Toplama Hattı:** Kilin üzerine oturtulmuş, etrafı 20 cm "balon çakıl" ile çevrili delikli borular.
3. **Filtre Yatağı (Aşağıdan Yukarıya):**
 - 30 cm Kaba Çakıl (30-60 mm)
 - 20 cm İnce Çakıl (10-20 mm)
 - 40 cm Aritma Kumu (0-2 mm tane çaplı, yıkanmış)

4. **Su Sütunu:** En üstte 1.5 - 2 metre derinliğinde serbest su alanı.

13. Enerjisiz Arıtmanın Kritik Mühendislik Noktaları

1. **Hava Tahliye Vanaları:** 5 km'lik iletim hattının tepe noktalarında biriken havayı tahliye etmek için otomatik vantuzlar takılmalıdır. Aksi takdirde "hava kilidi" oluşur ve su akmaz.
2. **Basınç Kırıcı Odalar (BKO):** Mardin ve ova arasındaki kot farkı 400 metreyi bulursa, boru hattındaki statik basınç **40 bar**'a ulaşır. Bu basınç standart boruları patlatır. Her 50-70 metre kot farkında bir "basınç kırıcı oda" yapılarak basınç atmosfere açılmalı ve sifirlenmelidir.
3. **Taşma Savakları:** Aşırı yağışlarda (sel durumunda) göletlerin bentlerinin yıkılmaması için her göletin yan tarafında betonarme "kuşaklama kanalları" ve taşma savakları bulunmalıdır.

14. Çevresel Rehabilitasyon

Görsellerde görülen **çöp yığınları**, sistemin en büyük biyolojik kirlilik kaynağıdır. Boruların tıkanmaması için: Fotoğraf 4

1. En üstteki ilk göletten önce bir "**Kaba Atık Kapanı**" (mekanik ızgara) kurulmalıdır.
2. Yamaçlardaki çöplerin temizlenmesi ve erozyonu önlemek için bu göletlerin çevresinin hızlı büyüyen bitkilerle (örneğin akasya veya yerel maki türleri) ağaçlandırılması, süzülme kalitesini %30 artıracaktır.

15-BEREKETLİ HİLAL (MEZOPOTAMYA) CAN SUYU PROJESİ: ÖN FİZİBİLİTE RAPORU

1. Proje Özeti

1. **Amaç:** Mardin şehir merkezinden akan yağmur suyunu 5 adet kademeli doğal gölette arıtmak ve 5 km uzaklıktaki Mardin Ovası'na sıfır enerji (pompasız) ile iletmek.
2. **Kapasite:** Yıllık yaklaşık 240.000 m³ su hasadı.
3. **Yöntem:** Yerel kil sızdırmazlığı, doğal kum-çakıl filtrasyonu ve yerçekimi basınçlı iletim hattı.

2. Yatırım Maliyet Kalemleri (Ana Başlıklar)

A. Hafriyat ve Zemin İşleri (En Yüksek İş Hacmi)

1. **Kademeli Gölet Kazıları:** 5 adet gölet için yaklaşık 40.000 - 50.000 m³ kazı yapılması.
2. **Kil Nakliyesi ve Uygulama:** Yakınlardaki ocaktan getirilecek kilin nakliyesi, gölet tabanına serilmesi ve kompaktörlerle sıkıştırılması.
3. **Boru Hattı Kanalları:** 5 km'lik iletim hattı için yeraltı kanal kazısı ve dolgusu.

B. Filtrasyon ve Arıtma Materyalleri

1. **Doğal Filtre Katmanları:** Gölet başına yaklaşık 1.000 m³ (toplam 5.000 m³) farklı gradasyonlarda yıkanmış dere çakılı ve arıtma kumu.
2. **Özel Materyaller:** Kimyasal tutuculuk için sınırlı miktarda Zeolit veya aktif karbon katmanı.

C. Boru Hattı ve Hidrolik Ekipmanlar

1. **Ana İletim Hattı:** 5.000 metre uzunluğunda, basınca dayanıklı (min PN16 - PN25) 315mm veya 400mm HDPE boru.
2. **Drenaj Boruları:** Gölet tabanları için 200mm delikli (perfore) drenaj boruları.
3. **Mekanik Ekipman:** Basınç kırıcı odalar (5-6 adet), hava tahliye vantuzları, kaba atık tutucu çelik ızgaralar ve vana odaları.

D. Rehabilitasyon ve Çevre Düzenleme

- **Yamaç Temizliği:** Fotoğraflar (02-MARDİN 6.jpg ve 03-MARDİN 6.jpg) baz alınarak, vadi boyunca birikmiş moloz ve çöplerin iş makineleriyle temizlenip döküm sahasına nakli.
- **Ağaçlandırma:** Gölet çevrelerinin erozyon kontrolü için yerel bitki örtüsüyle yeşillendirilmesi.

3. Teknik Avantajlar ve Geri Dönüş Analizi

1. **İşletme Maliyeti:** Proje tamamlandığında enerji maliyeti **0 TL**'dir. Sadece yıllık periyodik temizlik (kum üst tabakasının yenilenmesi) maliyeti vardır.
2. **Amortisman:** Bölgedeki yeraltı suyu çekme maliyetleri (elektrik ve derin kuyu pompası) göz önüne alındığında, sistemin kendini 4-6 yıl içinde amorti etmesi öngörülmektedir.
3. **Tarımsal Verim:** Arıtılmış yağmur suyu, yeraltı sularına göre daha az kireçli ve daha yumuşak olduğu için ova tarımında (özellikle damla sulamada) verimi %15-20 artıracaktır.

4. Riskler ve Çözüm Önerileri

1. **Kirlilik Riski:** Şehir kanalizasyonunun yanlışlıkla yağmur suyu hattına karışması.

- **Çözüm:** Giriş noktasına otomatik kirlilik sensörü ve bypass hattı kurulumu.
- 2. **Aşırı Basınç:** Kot farkından kaynaklanan boru patlamaları.
 - **Çözüm:** Raporun 4. maddesinde belirtilen **Basınç Kırıcı Odaların (BKO)** doğru hesaplanması.
- 3. **Tıkanma:** Filtre kumunun mil ile dolması.
 - **Çözüm:** İlk göletin sadece mil tutma amaçlı "sedimentasyon havuzu" olarak geniş tutulması.

5. Sonraki Adımlar (Uygulama Takvimi)

1. **Topografik Ölçüm:** 5 km'lik hattın tam kot haritasının (L-kesit) çıkarılması.
2. **Laboratuvar Analizi:** Kil ocağındaki numunelerin sızdırmazlık testleri.
3. **Resmi İzinler:** Artuklu Belediyesi ve DSİ ile havza kullanım protokollerinin imzalanması.

16-BEREKELİ HİLAL (MEZOPOTAMYA) CAN SUYU PROJESİ TAHMİNİ BÜTÇE TABLOSU

İş Kalemi	Birim	Miktar (Tahmini)	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)
1. HAFRİYAT VE ZEMİN İŞLERİ				13.500.000
Yamaç Temizliği ve Moloz Nakli	m ³	10.000	450	4.500.000

İş Kalemi	Birim	Miktar (Tahmini)	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)
Gölet Kazıları (5 Adet Kademeli)	m ³	45.000	120	5.400.000
Kil Malzeme Temini ve Nakli (15km)	Ton	12.000	220	2.640.000
Kil Serme ve Kompaktörle Sıkıştırma	m ²	12.000	80	960.000
2. FİLTREASYON MATERYALLERİ				6.250.000
Yıkanmış Elenmiş Dere Çakılı	m ³	3.000	950	2.850.000
Filtre Kumu (Özel Gradasyon)	m ³	2.000	1.100	2.200.000
Zeolit / Aktif Karbon Katmanı	Ton	100	12.000	1.200.000

İş Kalemi	Birim	Miktar (Tahmini)	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)
3. BORU HATTI VE MEKANİK				19.800.000
HDPE Boru (315mm PN16) - 5km	Metre	5.000	3.200	16.000.000
Drenaj (Perfore) Boruları	Metre	1.500	800	1.200.000
Basınç Kırıcı Odalar ve Vantuzlar	Adet	6	350.000	2.100.000
Mekanik Izgara ve Çelik Aksam	Takım	1	500.000	500.000
4. DİĞER GİDERLER				4.450.000
Mühendislik, Etüt ve Projelendirme	-	%5	-	2.200.000

İş Kalemi	Birim	Miktar (Tahmini)	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)
Çevre Düzenleme ve Ağaçlandırma	m ²	15.000	150	2.250.000
GENEL TOPLAM				44.000.000

Bütçe Notları ve Stratejik Analiz

- 1. Kil Nakliyesi Avantajı:** Bölgedeki kil ocaklarının yakınlığı nakliye maliyetini ciddi oranda düşürmektedir. Sızdırmazlık için yerel kilin kullanılması, yüksek maliyetli sentetik membran (geomembran) kullanımını devre dışı bırakarak projeyi %30 daha ekonomik hale getirir.
- 2. Enerji Tasarrufu:** Bu sistem, Mardin Ovası'na saniyede yaklaşık 80-100 litre suyu pompasız ulaştıracaktır. Bölgedeki çiftçilerin 400 metreden su çekmek için harcadığı aylık ortalama 250.000 - 400.000 TL arası elektrik faturası (mevcut tarife üzerinden) tamamen ortadan kalkmaktadır.
- 3. Kritik Maliyet Faktörü:** 5 km'lik hatta kullanılacak **HDPE boru**, bütçenin yaklaşık %36'sını oluşturmaktadır. Bu boruların döşenmesi sırasında Fotoğraf 3'te görülen dik eğimlerdeki kayalık zemin (hafarat zorluğu) ek maliyet getirebilir.
- 4. Sürdürülebilirlik:** Yatırım maliyeti yüksek görünse de, sistemin işletme maliyetinin yok denecek kadar az olması (yıllık sadece kum temizliği) projeyi uzun vadede karlı bir kamu yatırımına dönüştürmektedir.

1. Kentsel Toplama ve İletim Sistemi Tasarımı

1. **Cadde Üstü Kanal Yapısı:** 3 km’lik ikinci cadde boyunca yol kenarına (veya eğim yönüne) gömülü kanallar açılır.
2. **Üst Kapama (Ulaşımı Aksatmayan Malzeme):** Caddenin tarihi ve yoğun dokusuna uygun olarak, araç ve yaya trafiğine dayanıklı **Döküm Izgaralar** veya **Polimer Beton Izgaralar** kullanılır. Bu malzeme, çöpleri dışarıda tutarken suyun hızla yeraltı kanalına inmesini sağlar.
3. **Transfer Kanalı:** Caddede biriken suları yamacın başındaki "İlk Gölet"e taşıyacak olan ana toplayıcı hat.

2. İkinci Etap 2.Cadde Su hasadı Bütçe Tablosu (2026 Öngörüsü)

İş Kalemi	Birim	Miktar	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)
1. CADDE TOPLAMA SİSTEMİ (3 KM)				25.500.000
Yol Boyu Kanal Kazısı ve Betonarme İşleri	Metre	3.000	2.500	7.500.000
Ağır Yük Sınıfı Döküm/Polimer Izgara	Metre	3.000	4.000	12.000.000

İş Kalemi	Birim	Miktar	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)
Caddeden Gölete Bağlantı Hattı (Ana Kanal)	Metre	1.000	6.000	6.000.000
2. GÖLET VE ARITMA SİSTEMİ (5 KADEME)				21.000.000
Gölet Kazıları, Kil Serme ve Sıkıştırma	Adet	5	2.000.000	10.000.000
Filtre Katmanları (Kum, Çakıl, Zeolit)	m ³	5.000	1.200	6.000.000
Göletler Arası Drenaj ve Bağlantı Boruları	Metre	2.000	2.500	5.000.000
3. OVA İLETİM HATTI (5 KM)				18.500.000
HDPE İletim Borusu (315mm - 400mm)	Metre	5.000	3.200	16.000.000

İş Kalemi	Birim	Miktar	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)
Basınç Kırıcı Odalar ve Vantuzlar	Adet	7	350.000	2.450.000
4. GENEL GİDERLER VE REHABİLİTASYON				5.000.000
Yamaç Temizliği ve Çevre Düzenleme	-	Global	2.500.000	2.500.000
Projelendirme ve Mühendislik Hizmetleri	-	%5	-	2.500.000
GENEL TOPLAM				70.000.000

3. Stratejik Değerlendirme ve Yenilikler

1. **Su Verimi Artışı:** Sadece yamaçtan akan suyu değil, 3 km'lik cadde yüzeyine düşen suyu da toplamak, sistemin kapasitesini %50'den fazla artıracaktır. Bu, Mardin Ovası'na daha düzenli ve yüksek hacimli su iletimi demektir.
2. **Maliyet Değişimi:** İlk bütçeye göre (44M TL) maliyet **70M TL**'ye yükselmiştir. Bu artışın temel sebebi, kentsel alandaki (cadde üzerindeki) inşaat zorluğu ve yüksek

dayanımlı **ızgara/kapak sistemleridir**. Ancak bu yatırım, şehri yağmur sularının neden olduğu sel baskınlarından da koruyacaktır.

3. **Kentsel Estetik:** Fotoğraf 5 ve 6'daki Artuklu mimarisine uygun olarak, toplama kanallarının üzerindeki döküm ızgaralar özel desenli (Mardin motifli) seçilerek projenin turistik estetiği korunabilir.
4. **Entegre Atık Yönetimi:** Cadde üzerindeki kanalların başlangıç noktalarına yerleştirilecek "Sepet Tipi Izzaralar" sayesinde şehir içi kirliliğın (pet şişe, poşet vb.) göletlere ve dolayısıyla ovaya ulaşması en başında engellenmiş olur.

4. Önerilen Finansman Karma Modeli

Bu ölçekteki bir proje için şu kanallar kullanılabilir:

1. **Belediye/Öz Kaynak:** %20 (Cadde düzenleme kapsamında)
2. **DİKA (Dicle Kalkınma Ajansı):** %30 (Sürdürülebilir tarım desteği)
3. **İPA (Avrupa Birliği Fonları):** %50 (İklim değişikliği ile mücadele ve su verimliliği hibeleri)

Proje Uygulama Takvimi (Gantt Chart Özeti)

Aşama	Faaliyet Alanı	Süre	Dönem	Kritik Detaylar
1. Hazırlık ve Etüt	Projelendirme & İzinler	2 Ay	1-2. Ay	Topografik ölçüm ve kil ocağı numune testleri.

Aşama	Faaliyet Alanı	Süre	Dönem	Kritik Detaylar
2. Rehabilitasyon	Yamaç ve Vadi Temizliği	1 Ay	3. Ay	02-MARDİN 'deki molozların temizlenmesi.
3. Kentsel Altyapı	2. Cadde Kanal Yapımı	3 Ay	4-6. Ay	3 km'lik hatta ızgaralı kanal ve ana kolektör montajı.
4. Gölet İnşası	Kademeli Gölet Yapımı	5 3 Ay	6-8. Ay	Kazı, kil serme ve ARITMA MODELİ katman dizilimi.
5. İletim Hattı	5 km Ova Hattı Döşeme	3 Ay	8-10. Ay	HDPE boru montajı ve Basınç Kırıcı Odaların inşası.
6. Test ve Peyzaj	İşletmeye Alma & Ağaçlandırma	2 Ay	11-12. Ay	Sistem sızdırmazlık testleri ve erozyon kontrolü.

Aşamaların Teknik Detayları (Görsel Temelli)

Faz 1: Saha Rehabilitasyonu (3. Ay)

1. **Odak Noktası: 02-MARDİN Fotoğraf ve 03-MARDİN Fotoğraf** görsellerinde görülen vadi yatağı.
2. **İşlem:** Göletlerin kurulacağı vadi tabanındaki tüm evsel ve inşaat atıkları temizlenecektir. Bu, suyun biyolojik kirliliğini önlemek için projenin en kritik adımıdır.

Faz 2: Kentsel Toplama Sistemi (4-6. Ay)

1. **Odak Noktası:** Mardin'in 2. Caddesi (3 km).
2. **İşlem:** Cadde boyunca, araç trafiğini aksatmayacak ağır yük sınıfı döküm ızgaralar yerleştirilecektir. Bu kanalın sonu, **01-MARDİN 42.jpeg** görselinde görülen şehir sınırındaki ilk toplama haznesine bağlanacaktır.

Faz 3: Doğal Arıtma ve Sızdırmazlık (6-8. Ay)

1. **Odak Noktası:** Kademeli gölet yapısı.
2. **İşlem:** Kazılan her göletin tabanı, belirttiğiniz üzere yerel kil ile mühürlenecektir. Üzerine **ARITMA MODELİ**
 - Delikli boru ve kaba çakıl,
 - İnce çakıl ve kum katmanları,
 - Zeolit katmanı yerleştirilecektir.

Faz 4: Gravitasyonel İletim Hattı (8-10. Ay)

1. **Odak Noktası:** Vadi boyunca 5 km'lik iniş.
2. **İşlem:** Mardin'in dik yamaçlarından ovaya doğru uzanan hatta, yerçekimi basıncını yönetecek 7 adet basınç kırıcı oda inşa edilecektir. Borular, donma riskine karşı minimum 80 cm derinliğe gömülecektir.

Kritik Başarı Faktörleri

1. **Mevsim Zamanlaması:** Kazı ve kil serme işlemlerinin (Faz 4), Mardin'in yağışlı mevsimi başlamadan (Ekim-Kasım öncesi) bitirilmesi gerekir.
2. **Malzeme Lojistiği:** Kil ocağından yapılacak 12.000 tonluk sevkiyatın, şehir içi trafiğini aksatmayacak şekilde (gece vardiyası) planlanması.
3. **Sürdürülebilirlik:** İlk göletin önüne konulacak olan "Kaba Atık Tutucu Izgara", sistemin tıkanmaması için her ay düzenli temizlenmelidir.

4. Güneş Enerjisi Sisteminin Kurulması Bütçe ve Yatırım Kalemleri (Güneş Enerjisi Odaklı)

Bu revize bütçede, ikinci cadde altındaki toplama kanalları ve yamaçtaki 5 kademeli göletin üzerine yapılacak enerji yatırımı ön plana çıkarılmıştır.

İş Kalemi	Birim	Miktar	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)
1. GÜNEŞ ENERJİSİ SİSTEMİ (GES)				32.000.000
Fotovoltaik Paneller (Yüksek Verimli)	kWp	1.200	18.000	21.600.000
Yüzer ve Sabit Konstrüksiyon Sistemi	m ²	6.000	1.200	7.200.000

İş Kalemi	Birim	Miktar	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)
İnvertör, Kablolama ve Şebeke Bağlantısı	Takım	1	3.200.000	3.200.000
2. GÖLET VE KADEMELİ ARITMA				22.500.000
Kazı, Yerel Kil Serme ve Sıkıştırma	Adet	5	2.500.000	12.500.000
ARITMA MODELİ Katmanları (Kum/Çakıl)	m ³	5.000	2.000	10.000.000
3. CADDE VE İLETİM HATTI				36.500.000
2. Cadde Toplama Kanalı ve Izgaralar	Metre	3.000	6.000	18.000.000
Ova İletim Hattı (5 km HDPE) ve BKO	-	Global	18.500.000	18.500.000

İş Kalemi	Birim	Miktar	Birim Fiyat (TL)	Toplam Tutar (TL)
GENEL TOPLAM				91.000.000

5. Teknik Çizim Notları ve Uygulama Esasları

1. **Soğutma Avantajı:** Panellerin altındaki suyun serinliği, panellerin çalışma sıcaklığını düşürerek enerji verimliliğini kara kurulumlarına göre %10-15 oranında artırır.
2. **Bakım ve Temizlik:** Panellerin temizliği, göletlerden elde edilen arıtılmış su ile otomatik fiske sistemleriyle yapılarak tozlanma kaynaklı verim kaybı önlenecektir.
3. **Kentsel Aydınlatma:** Üretilen enerjinin bir kısmı akülerde depolanarak, Mardin’in tarihi silüetini bozmayacak şekilde tasarlanan gece aydınlatmasında kullanılacaktır.

6. Sunum Stratejisi: "1102'den 2026'ya Kesintisiz Döngü"

Yerel yönetimlere yapılacak sunumda şu vurgu öne çıkacaktır:

"1102 yılında ecdadımız suyu yerin altında, mağaralarda muhafaza ederek buharlaşmayı önlemiş ve biyolojik arıtma yapmıştır. Biz bugün, aynı suyu yerin üzerinde **Güneş Paneli Zırhı** ile koruyoruz. Hem suyumuzu kaybetmiyoruz hem de şehrimizin elektriğini üretiyoruz."

BEREKETLİ HİLAL (MEZOPOTAMYA) CAN SUYU PROJESİ: GELİR-GİDER PROJEKSİYONU (YILLIK)

1. Yıllık Gelir ve Tasarruf Kalemleri

Proje, belediye bütçesine üç ana koldan nakit akışı ve tasarruf sağlar:

1. **A. GES Elektrik Üretim Geliri:**
 - **Yıllık Üretim:** ~1.920.000 kWh.
 - **Birim Fiyat (Belediye Tarifesi üzerinden):** ~5,00 TL/kWh.
 - **Toplam Yıllık Katkı: 9.600.000 TL.**
2. **B. Buharlaştırma Kaybının Önlenmesi (Ek Su Satışı/Kullanımı):**
 - Paneller sayesinde korunan **50.000 m³** suyun tarımsal sulama birim bedeli üzerinden ekonomik değeri.
 - **Yıllık Katkı: 750.000 TL.**
3. **C. Operasyonel Tasarruf (Sel ve Altyapı Koruma):**
 - - Cadde altyapısının modernizasyonu sayesinde her yıl yaşanan su baskını ve altyapı onarım giderlerinden sağlanan tasarruf.
 - **Tahmini Yıllık Tasarruf: 2.000.000 TL.**

TOPLAM YILLIK EKONOMİK KATKI: 12.350.000 TL

2. Yıllık İşletme Giderleri

Sistem yerçekimi ve doğal filtreleme ile çalıştığı için giderler asgari seviyededir:

1. **Personel Giderleri:** (3 Bakım Personeli): 1.500.000 TL.
2. **Filtre Bakımı ve Kum Değişimi:** (Yıllık periyodik temizlik): 500.000 TL.

3. **GES Sistemi Bakım/Sigorta:** 400.000 TL.

TOPLAM YILLIK İŞLETME GİDERİ: 2.400.000 TL

3. Yatırım Geri Dönüş Analizi (ROI)

1. **Toplam Yatırım Maliyeti:** 91.000.000 TL.
2. **Yıllık Net Nakit Akışı (Gelir - Gider):** 9.950.000 TL.
3. **Amortisman Süresi:** ~9,1 Yıl.

Stratejik Not: Bu hesaplama sadece doğrudan finansal getiriye kapsamaktadır. Sistemin Mardin Ovası'ndaki çiftçiye sağladığı **dolaylı gelir artışı**, kentin turistik değerindeki yükseliş ve karbon salınımı azalması gibi **"Sosyal ve Çevresel Geri Dönüşler"** eklendiğinde, projenin toplumsal geri dönüş süresi **4 yılın altına** inmektedir.

"Kentsel Enerji ve Su Güvenliği" Raporu Sonuç Bildirgesi

1. **Güvenlik:** Mardin, olası kuraklık dönemlerinde ovadaki tarımını 1102 yılındaki ecdat dehasıyla (kademe arıtma) koruma altına almış olacaktır.
2. **Enerji:** Şehir, en azından sokak aydınlatması bazında enerjide tam bağımsızlığa kavuşacaktır.
3. **İklim Adaptasyonu:** Göletlerin güneş panelleriyle kapatılması, "Isı Adası Etkisi"ni azaltarak vadi ekosistemini koruyacaktır.

Tarih Odaklı Sloganlar

1. "1102'den Bugüne: Atalarımızın Mirası, Geleceğin Enerjisi."
2. "Artuklu Dehası, Güneşin Gücüyle Buluşuyor."
3. "Mardin'in Taşında Tarih, Suyunda Gelecek Var."

Sürdürülebilirlik ve Su Odaklı Sloganlar

1. "Güneş Altında Serin Su: Mezopotamya Can Suyu."
2. "Buharlaşan Suyu Değil, Geleceği Koruyoruz."
3. "Ova Gülecek, Mardin Aydınlanacak."

Enerji ve Teknoloji Odaklı Sloganlar

1. "Gökyüzünden Enerji, Topraktan Bereket."
2. "Sıfır Karbon, Sonsuz Miras."
3. "Işığını Güneşten, Suyunu Tarihten Alan Kent."

3. Köklerden Geleceğe: İki Modelin Sentezi

Bu proje, sadece Mardin'e sıkışmış yerel bir deneme değildir. Aksine, Mardin'in yerçekimine dayalı kadim arıtma mantığını, batıda İzmir gibi yoğun göç ve iklim kriziyle boğuşan metropoller için kurguladığımız kentsel dayanıklılık modelleriyle sentezlemektedir.

Doğu ile Batı'nın su ve yerel yönetim vizyonunu buluşturduğumuz bu köprünün diğer ayağı da hazırdır:

Okurlarıma Not: İzmir için hazırladığım, kentsel yağmur hasadı, sünger şehir uygulamaları ve yeraltı barajlarını kapsayan proaktif vizyon belgesi niteliğindeki "**Mavi Zırh**" kitabıma, tüm okurlarım www.talatsimdi.com adresindeki "Yayımlar" bölümünden ücretsiz olarak ulaşabilirler.

Şu an elinizde tuttuğunuz ve Mardin Ovası'na can suyu olacak bu projenin tüm uluslararası fonlama stratejileri, detaylı teknik çizimleri, maliyet analizleri ve saha uygulama planları ise bu kitabın ilerleyen sayfalarında kapsamlı bir vaka analizi (*case study*) olarak yer almaktadır.

Son Söz: Tarihin Aynasında Geleceği İnşa Etmek

Güneşin sonsuz gücünü, Mezopotamya tarihinin silinmez iziyle birleştiren bu model, borç sarmalı veya enerji krizleri arkasına saklanan modern yerel yönetimlere "öz kaynakla ve ecdat dehasıyla" nasıl ayağa kalkılacağını gösteren özgün bir yol haritasıdır.

Geleceğin kenti, köklerinden kopmadan göğe yükselen kenttir.

"Işığı Güneşten, Suyunu Tarihten Alan Kent: Mardin."

<https://www.youtube.com/watch?v=R6JraJP7pMw>

BÖLÜM 13

BÜROKRATİK BELEDİYEDEN GİRİŞİMCİ KENTE

İzmir’in Tarım Master Planı ve Radikal Verimlilik Modeli Entegrasyonu

Bu çalışma, 14 Mayıs Dünya Çiftçiler Günü kapsamında İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin (İZBB) hazırladığı ve kamuoyuna sunduğu "Tarım Master Planı"na vizyoner bir katkı koymak, eksik bırakılan idari ve mali bacakları tamamlamak amacıyla kaleme alınmıştır. Amacımız; İzmir’in mevcut hantal, çok başlı ve bütçe tüketen bürokratik yapısını, teknoloji odaklı ve üretim merkezli bir "**Girişimci Kent**" modeline dönüştürecek radikal bir yol haritası sunmaktır. Bu dönüşümün en stratejik, en üretken ayağını ise kooperatiflerin merkezde yer aldığı tarımsal kalkınma hamlesi oluşturmaktadır.

1. Organizasyonel Devrim: Silo Yönetiminden Kooperatif Odaklı İcra Kurullarına

Mevcut yerel yönetim sisteminde en büyük tıkanıklık, birimlerin birbirinden bağımsız, adeta birer kapalı kutu (silo) gibi çalışmasıdır. Tarım Master Planı’nın kâğıt üzerinde bir niyet beyanı olarak kalmaması için ilk olarak idari bir devrim şarttır:

1. **Beş Ana İcra Kurulu:** Birbiriyle konuşmayan 30’dan fazla bağımsız Daire Başkanlığı yerine, tüm belediyeyi sevk ve idare edecek **5 Ana İcra Kurulu** kurulmalıdır. Böylece tarım; sadece Tarımsal Hizmetler Dairesi’nin omzundaki bir yük olmaktan çıkıp fen işlerinden fona, ulaşımdan imara kadar belediyenin ana üretim stratejisi haline gelecektir.
2. **Sahadaki İcra Birimleri Olarak Kooperatifler:** İzmir genelinde faaliyet gösteren 163 kalkınma, 81 sulama ve 45 su ürünleri kooperatifi, belediyenin sadece alım yaptığı

birer tedarikçi değil, sahadaki doğrudan "İcra Birimleri" olarak konumlandırılacaktır. Belediye, tüm kırsal kalkınma yatırımlarını bu yapılarla kuracağı "**Mülkiyet Paydaşlığı**" modeliyle büyütecektir.

3. **Personel Reformu ve Yeşil İstihdam:** Belediyenin merkez birimlerinde biriken atıl iş gücü, kapsamlı bir "**Yeniden Vasıflandırma**" (**Reskilling**) programına alınacaktır. Bu personel; kooperatiflerin muhasebe, ziraat, lojistik ve teknoloji alanındaki yetişmiş eleman ihtiyacını karşılamak üzere sahaya, yani "yeşil istihdam ordusuna" dahil edilecektir.

2. İzmir Gıda Kalkanı: Kaynak Verimliliği ve Kuraklık Yönetimi

İzmir gibi büyük bir metropolün sürdürülebilirliği, kendi gıda güvenliğini ne ölçüde sağladığıyla ölçülür. Geliştirdiğimiz radikal verimlilik modeli, kuraklık tehdidine karşı kenti bir gıda kalkanı içine almaktadır:

1. **Atık Suyun Tarımla Buluşması:** Çiğli 4. Faz Arıtma Tesisi gibi stratejik noktalardan elde edilecek atık suyun ileri biyolojik arıtmayla geri kazanımı, Tarım Master Planı'nın merkezine yerleştirilmelidir. Hedefimiz; Menemen ovasında salma (vahşi) sulamayı tamamen yasaklayarak, geri kazanılmış suyla **toprak altı damlama sulama** sistemine geçmektir.
2. **Belediye Atölyelerinden Tarım Makineleri:** Belediye şantiyelerinde ömrünü tamamlamış, hurdaya ayrılmış atıl araçlar, belediye atölyelerinde yeniden revize edilerek tarım makinelerine ve lojistik araçlara dönüştürülecektir. Kooperatiflerin hizmetine sunulacak bu mekanik dönüşüm hamlesiyle, İzmir'in temel gıda maddelerinde (buğday, sebze, et) dışa bağımlılığı **%60** oranında azaltılacaktır.
3. **Kurumsal Gıda Güvenliği:** Tek tek binlerce küçük üreticiyi denetlemek yerine, üretimin merkezindeki

kooperatiflerin entegre olarak denetlendiği bir otokontrol sistemi kurulacaktır. Böylece İzmir halkı için ucuz, ulaşılabilir, sağlıklı ve güvenli bir gıda arzı garanti edilecektir.

3. Dijital Akıl: "Toprağın Genç Aklı" ile Akıllı Tarım

Kırsalda giderek yaşlanan nüfus ve gençlerin toprağı terk etmesi, kentsel sürdürülebilirliğin önündeki en büyük sosyal tehlikedir. Bu sorunu belediyenin dijital dönüşüm vizyonuyla çözüyoruz:

1. **Toprağın Genç Aklı Projesi:** Köyünde kalan veya geri dönmek isteyen gençlere geleneksel, kaba güce dayalı tarım metotları değil; dronelar, toprak sensörleri, akıllı sulama yazılımları ve yapay zekâ destekli "**Girişimci Tarım**" modelleri sunulacaktır. Dijital akıl tarlaya inecek, tarlanın yönetimi gençlerin elindeki veri ekranlarında olacaktır.
2. **Algoritmik Tasarruf:** Belediyenin lojistik ve operasyonel süreçlerinde (bakım-onarım, filo yönetimi, yakıt optimizasyonu) yapay zekâ algoritmaları sayesinde sağlanacak **%20-30** oranındaki net tasarruf, başka bir yere harcanmadan, doğrudan kooperatiflerin bu teknolojik altyapısını fonlamak için aktarılacaktır.

4. Finansal Bağımsızlık ve "İzmir Gelecek Fonu"

Mali sürdürülebilirlik, dış kredilere bağımlı kalarak değil, öz kaynak üreterek sağlanır. Girişimci belediyeciliğin finansal kalbi bu fonla atacaktır:

1. **Gelecek Fonu:** Kurumsal verimlilik hamlelerinden, lüks harcamaların kısıtılmasından ve operasyonel tasarruflardan elde edilen milyarlarca liralık kaynak, doğrudan "İzmir Gelecek Fonu"nda toplanacaktır. Bu fon;

Körfez temizliği ve raylı sistemler gibi devasa yatırımları finanse etmenin yanı sıra, üretimin sigortası olan kooperatiflerin sermaye yapılarını güçlendirmek için bir can suyu olarak kullanılacaktır.

2. **Döngüsel Ekonomi Finansmanı:** Şehrin katı atıklarından (çöpten) üretilen enerji gelirleri ve sanayi tesisleriyle yapılacak sürdürülebilirlik protokollerinden elde edilecek ek kaynaklar, kırsal kalkınmanın finansmanında ana damar haline getirilecektir.

Son Söz: Dirençli ve Kendine Yeten İzmir

İzmir, 1990'lı yıllarda yakaladığı uluslararası kalite standartları vizyonunu, bugün yerel üretimi ve emeği koruyan **"Girişimci Kent"** modeliyle taçlandırmak zorundadır. Bu model; doğayı kirletmeyen, kooperatifleri kalkınmanın ortaklık zeminine oturtan ve dijital akıllı Mezopotamya'da olduğu gibi Ege'nin verimli topraklarında da filizlendiren radikal bir harekettir.

Teknik akıl ve girişimci ruh birleştiğinde, yerel yönetimler borç sarmalından kurtulacaktır. Unutulmamalıdır ki; kooperatifler daha adil bir dünya, İzmir ise Türkiye için daha dirençli bir gelecek kurar.

Okurlarıma Not: İzmir'in yönetim tarihini, bürokratik hantallıktan nasıl sıyrılacağını ve geleceğini kodlayan **"Bürokratik Belediyeden Girişimci Kente: İzmir Büyükşehir Örneği"** isimli akademik çalışmamı, tüm okurlarım www.talatsimdi.com adresindeki "Yayınlar" bölümünden e-kitap olarak ücretsiz erişebilirler. Tarım Master Planı'na entegre ettiğimiz bu radikal verimlilik modelinin tüm bütçe kalemleri ve hukuki altyapısı ise elinizde tuttuğunuz bu yeni kitabımın ilerleyen bölümlerinde detaylandırılmıştır.

<https://www.youtube.com/watch?v=Jv06MKmraSc>

5-TÜRKİYE’NİN GELECEĞİ KENTLERİN "RUHUNDA" SAKLI

Vakıf Şehir Mardin’in Reçetesi ve Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Modelleri

Dünya büyük bir eşiği çoktan aştı. Artık köylerin, kırsal üretimin durağanlığının değil; devasa kentlerin, metropollerin hüküm sürdüğü kentsel bir çağın içindeyiz. TÜİK verileri de bu sosyo-ekonomik tabloyu tüm çıplaklığıyla önümüze koyuyor: Türkiye nüfusunun tam %93’ü artık şehirlerde yaşıyor. Kentler bizim için sadece sığındığımız, başımızı soktuğumuz birer beton ve asfalt yığını değil; ekonominin, politikanın, toplumsal dönüşümün ve kültürel varoluş kavgalarının ana karargâhlarıdır.

Peki, biz bu devasa ve karmaşık organizmaları nasıl yönetiyoruz? Daha da önemlisi; hantallıktan uzak, kimliğini kaybetmemiş bir Türkiye geleceği için en iyi yerel yönetim "reçetesini" hangi şehrimiz sunuyor?

1. Dört Şehir, Dört Farklı "İktidar" Modeli

Türkiye'nin dört bir yanından seçilen İzmir, Mersin, Trabzon ve Mardin, aslında ülkemizin idari ve toplumsal genetiğinin birer özeti gibidir. Her birinin yönetim kültürü ve refleksi bambaşka bir kodla şekillenmiştir:

1. **İzmir (Yatay Katılım Modeli):** İzmir, "benim de bir fikrim var" diyenlerin, sivil toplumun, meslek odalarının ve demokratik kentsel mekanizmaların yönetime dahil olduğu, yatay bir ağ kurmuş durumdadır. Ancak bürokratik hantallık ve mali sürdürülebilirlik krizleri bu katılımın hızını kesmektedir.
2. **Mersin (Pragmatik Denge Modeli):** Mersin, adeta bir denge cambazıdır. Liman lobisinden yoğun göç dalgalarına kadar her kesimin "ekmek davasında" ve ortak ekonomik çıkarlarda bulunduğu, krizleri anlık çözüme becerisine sahip, son derece işlevsel ve pragmatik bir modeldir.
3. **Trabzon (Merkeziyetçi Dikey Hiyerarşi):** Trabzon, rotasını tamamen Ankara'ya çevirmiş bir idari yapı sunar. Merkezi hükümetle kurulan dikey ve güçlü bürokratik ilişkiler sayesinde kente hızlı kaynak yaratma ve büyük kamu yatırımlarını çekme becerisi oldukça yüksektir.
4. **Mardin (Vakıf Şehir Modeli):** Mardin, kadim bir "Vakıf Şehir" kimliğiyle küresel turizm arasında bir köprü kurmaya çalışmaktadır. Ancak Mardin'in ruhu, sadece estetik taş binalarında değil, o binaların temelinde yatan tarihsel koruma hukukunda saklıdır.

2. Mardin'in İhyası: Vitrin Makyajından Vakıf Hukukuna Dönüş

TÜİK verileri İzmir ve Mersin'in ekonomik gücünü, Trabzon'un siyasal ağırlığını öne çıkarsa da, Mardin "ruh, kimlik ve hakkaniyet" odaklı kentsel kalkınmanın en büyük canlı laboratuvarıdır. Mardin'in gerçek anlamda ihya olması, sadece turizm istatistiklerine veya butik otel sayılarına bağlı değildir. Bu kadim kentin geleceği, **5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun** tüm

yasal müeyyideleriyle tavizsiz bir şekilde uygulanmasına bağlıdır. Mardin bir vakıf medeniyetidir; bu şehirdeki mülkler asli ruhuna döndürülürse, kent de kendi küllerinden yeniden doğacaktır.

Bu noktada mevcut yasal çerçeve, elimize üç kritik hukuki anahtar vermektedir:

1. **Restorasyon Zorunluluğu (Madde 7):** Vakıf kültür varlıklarının korunması, devletin ve yerel idarenin asli, devredilemez görevidir. Bakımsız kalmış, harabeye dönmüş, kendi kaderine terk edilmiş her medrese, han ve sarnıç için bu madde yasal bir "ihya emri" niteliğindedir.
2. **Haksız İşgallerin Önlenmesi (Madde 16):** Tarihi vakıf taşınmazlarını, akar mülklerini kendi şahsi veya ticari çıkarları için haksızca işgal edenlerin tahliye edilmesi şarttır. Bu mülklerin vakfiyelerindeki hayri, sosyal ve kültürel amaçlara döndürülmesi, kentin bozulan sosyal dokusunu ve toplumsal adalet duygusunu yeniden iyileştirecektir.
3. **Kiralama ve Sıkı Denetim (Madde 20):** Vakıf taşınmazlarının aslına, tarihi dokusuna uygun fonksiyonlarla değerlendirilmesi ve kamusal yarar gözetilerek denetlenmesi, kentin ekonomik sürdürülebilirliğinin en büyük teminatıdır. Ranta dayalı kullanımın önüne geçecek yegane set burasıdır.

3. Kentin Sakini miyiz, Aktif Paydaşı mı?

2000’li yıllardan sonra Türkiye’de yaşanan kentsel dönüşüm dalgası, aslında sadece bir inşaat faaliyeti değil, aynı zamanda derin bir yönetim yapısı dönüşümüydü. Bugün bizim yapmamız gereken; İzmir’in demokratik katılım arayışını, Mersin’in kriz yönetimindeki pratikliğini ve Mardin’in vakıf medeniyeti bilincini aynı potada eriterek sentezlemektir. Eğer bir kent, kendi tarihsel hukukunu (Vakıf Hukuku) güncel, şeffaf ve katılımcı bir yönetim

vizyonuyla birleştirebilirse, bu yeni model tüm Anadolu şehirleri için can suyu olacaktır.

Bu araştırmanın bizlere fısıldadığı en net, en yalın gerçek şudur: Kent sakinleri artık sadece o kentte "ikamet eden", fatura ödeyen, sabah işe gidip akşam eve dönen edilgen kişiler olmaktan çıkmalıdır. Yaşadığımız kentin karar alma süreçlerine dahil olan, yerel bütçeyi sorgulayan, sokağındaki vakıf eserine, yeşil alanına, yetim hakkına sahip çıkan "**aktif paydaşlara**" dönüşmek zorundayız.

Son Söz: Kentler Bizi Yutmasını

Unutmayalım; Türkiye'nin yarınını anlamanın yolu, her gün adımlarımızı bıraktığımız, sokaklarını arşınladığımız o kentlerin yönetiliş biçiminden geçer. Şeffaf, katılımcı, hesap verebilir ve en önemlisi kendi tarihsel ruhuna, ecdat hukukuna sadık bir yerel yönetim modeli kuramadığımız sürece, kentler insanı kucaklamak yerine, onu kimliksizleştirerek yutan devasa, ruhsuz beton organizmalara dönüşecektir.

Kitabın bu bölümünü kapatırken, her bir okuruma sormak istediğim hayati bir soru var:

Sahi, siz yaşadığınız kentte sadece birer yerleşik "sakin" misiniz, yoksa o kentin ruhuna, geçmişine ve geleceğine sahip çıkan birer "karar verici" mi?

<https://www.youtube.com/watch?v=2evSC8L55-8>

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Hazırlanan performans raporundaki veriler, modern bir kentin "olması gereken" evrensel parametrelerini (GRI, Brundtland, Rio) ve teknik hedeflerini yansıtmaktadır. Ancak Mardin özelinde sürdürülebilirlik; **merkezi yönetimin GAP yatırımlarını tamamlama hızı, DEDAŞ-çiftçi arasındaki kronik enerji krizi, Mezopotamya Ovası'nın can çekişen yeraltı suları ve idari uygulamalardaki coğrafi çifte standartlar** gerçeğine sıkışmış durumdadır.

Vakıf yasalarının amir hükümlerinin çiğnendiği, mezarlıkların betonlaştığı, Gerçek bir kentsel sürdürülebilirlik; ekolojik göstergelerden önce **idari hakkaniyetin, mülkiyet adaletinin, hukukun üstünlüğünün ve bölgesel fırsat eşitliğinin sağlanmasıyla** mümkündür.

KAYNAKÇA

1. Kitabın Yazarına Ait Temel Eserler (Dr. Mehmet Talat ŞİMDİ)

- **Şimdi, M. T.** (2026). Vicdan ile Cüzdan Arasında: Adli Muhasebenin Psikolojisi. İzmir.
- **Şimdi, M. T.** (2026). Hasan Tahsin ve Milli Mücadele Kahramanları: İlk Kurşundan Cumhuriyete. Dijital Yayın, www.talatsimdi.com.
- **Şimdi, M. T.** (2025). Kadim Şehir Mardin'de Vakıf Medeniyeti. e-Kitap, www.talatsimdi.com.
- **Şimdi, M. T.** (2025). Mardin: Hoşgörünün Kalbi, Renklerin ve Lezzetlerin Şehri (Cilt I-II-III). e-Kitap Serisi, www.talatsimdi.com.
- **Şimdi, M. T.** (1998). Yerel Yönetimlerde Beşeri Sermaye Verimliliği. (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- **Şimdi, M. T.** (1990). Yerel Yönetim Yönetimi. (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

2. Uluslararası ve Ulusal Temel Belgeler

- **Avrupa Birliği.** (2010). AB 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme.
- **Avrupa Konseyi.** (2008). Avrupa Kentsel Şartı II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto.
- **Birleşmiş Milletler.** (1987). Ortak Geleceğimiz (Brundtland Raporu). Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu.
- **Birleşmiş Milletler.** (1996). Habitat II: İnsan Yerleşimleri Konferansı Bildirgesi. İstanbul.
- **T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı.** (2010). KENTGES: Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2023).

- **T.C. Kalkınma Bakanlığı (DPT).** Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013).

3. Kurumsal Yayınlar ve Veri Kaynakları

- **Eurostat.** (2016). Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri Raporu. Avrupa Birliği İstatistik Ofisi.
- **İzmir Büyükşehir Belediyesi.** (2020). İzmir Yeşil Şehir Eylem Planı (GCAP). EBRD İşbirliği Raporu.
- **İzmir Büyükşehir Belediyesi.** (2021). Sünger Şehir İzmir Eylem Planı ve Stratejik Yol Haritası.
- **T.C. Resmî Gazete.** (2006). Kent Konseyi Yönetmeliği. Sayı: 26313.

4. İlgili Mevzuat

- 5393 Sayılı Belediye Kanunu.
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.
- 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun.
- 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun.

KISA ÖZGEÇMİŞ

Dr. Mehmet Talat Şimdi

Yönetim, Kalite ve Yerel Yönetimler Uzmanı Dr. Mehmet Talat Şimdi, yerel yönetimler, maliye ve kalite yönetimi alanlarında zengin deneyime sahip bir akademisyen ve yönetici olarak öne çıkmaktadır. 1953 yılında Mardin'de doğan Dr. Şimdi, uzun yıllar kamu ve özel sektörde çeşitli kademelerde görev almıştır. Kariyerine 1973'te memuriyetle başlayan Dr. Şimdi, maliye ve idari yargıda önemli tecrübeler edindikten sonra yerel yönetimlere odaklanmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde daire başkanlığı, genel sekreter yardımcılığı ve genel sekreter vekilliği gibi üst düzey görevlerde bulunmuş, ayrıca İzmir Buca Belediyesi'nin kurucu belediye başkanlığı koordinatörlüğünü üstlenmiştir. Ankara Kocatepe Camii altındaki alışveriş merkezinin kurucu ekibinde genel müdür olarak yer alması, özel sektördeki liderlik vasfını da ortaya koymuştur. Akademik yolculuğunda "Kaynak Hizmetler Dengesi Açısından Belediye İşletmeciliği" konulu yüksek lisans tezi ve "Belediye Hizmetlerinde Kaynak Kullanımının Etkinliği Beşeri Sermayenin Rolü" başlıklı doktora teziyle uzmanlığını pekiştirmiştir. Özellikle 1998'de İzmir Büyükşehir Belediyesi'ni dünyada TSE-ISO-EN 9001:1994 Hizmette Kalite Belgesi'ne sahip ilk belediye yapması, kalite yönetimi alanındaki öncü vizyonunu kanıtlamıştır. Emekliliğinin ardından da boş durmayan Dr. Mehmet Talat Şimdi, serbest mali müşavir olarak ve toplam kalite yönetimi konusunda verdiği eğitim ve danışmanlık hizmetleriyle bilgi birikimini paylaşmaya devam etmektedir. Dr. Mehmet Talat Şimdi'nin Eserleri

Basılı Yayınlar

1. Vakıf Şehir Artuklu Mardin
2. Mardin Tarihi Kimliği
3. Demokrasi Okulu: Belediye Nedir? Ne İş Yapar?
4. Belediye Nedir? Ne İş Yapar? İzmir Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan ve Uygulaması 1995
- 5- Yüksek Lisans Tezi: Kaynak Hizmet Dengesi Açısından Belediye İşletmesi (Türkiye Uygulaması)
- 6- Doktora Tezi: Belediye Hizmetlerinde Kaynak Kullanımının Etkinliğinde Beşeri Sermayenin Rolü
- 7- Mardin Taşın Kadim Mirası ve Medeniyetlerin İzleri
- 8-. Mardin: Hoşgörünün Kalbi, Renklerin ve Lezzetlerin Şehri

Dr.Mehmet Talat Şimdi Resmi İnternet Sitesinde www.talatsimdi.com adresinde olan diğer e-kitaplar.

1. Yerel Yönetimlerde Norm Kadro Uygulaması
2. Belediyelerde Uygulamalı İç Denetim
3. Yerel Yönetimlerde Uygulamalı Kalite Yönetim Sistemi
4. Belediye Başkanının El Kitabı
5. Yerel Yönetimlerde Süreçlerle Yönetim Sistemi Uygulaması
6. Yerel Yönetimlerde Uygulamalı Performans Programı Uygulaması
7. Yerel Yönetimlerde Uygulamalı Kadro El Kitabı

8. Yerel Yönetimlerde Uygulamalı Stratejik Plan
9. Mavi Zırh: İzmir'in Su Krizi, Altyapı Restorasyonu ve Gelecek Vizyonu
- 10- Bin Yıllık Kardeşliğin Sosyo-Politik Temelleri
- 11-İzmir Büyükşehir Belediyesi Kaynak Tüketen Organizasyon Yapısı
- 12-İzmirin Mali Egemenliği
- 13- İzmir'in Kayıp Akciğerleri
- 14-"A'dan Z'ye Belediye Yönetimi: Sorunlar, Çözümler ve Yenilikler
- 15-Yeni Nesil Yerel Yönetimler Sürdürülebilirlik, Dijital Dön. Yılın Yönetişim
- 16-Belediyelerde Uygulamalı İç Denetim
- 17- Hasan Tahsin ve Milli Mücadele Kahramanları İlk Kurşundan Cumhuriyete
- 18- Kadim Şehir Mardin'de Vakıf Medeniyeti
- 19-Söz Uçar. Şehir Kalır
- 20-Vicdan ile Cüzdan Arasında Adli Muhasebenin Psikolojisi
- 21- Türkiye'de Sürdürülebilir Kentleşmenin Yerel Dinamikleri İzmir –Mardin

